

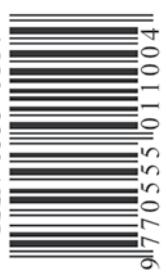
ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

www.pravoslavlje.rs

Број 1096 Цена 90 динара 2,5 КМ 15. новембар 2012. г. Излази 1. и 15. у месецу

ISSN 0555-0114

Званичне посете

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј пријмио је 2. новембра 2012. године, у Патријаршији српској у Београду Његово Високопреосвећенство Митрополита белгородског Г. Јована. Пријему су присуствовала Преосвећена Господа епископи врањски Паҳомије и моравички Антоније.

Гости су обавестили Патријарха Иринеја о животу и раду црквених и верских заједница којима припадају. Делегација

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј пријмио је 7. новембра 2012. године високу парламентарну делегацију Републике Индонезије која се налази у званичној посети нашој земљи.

Патријарх Иринеј је упознао пријатеље из, како је рекао, „дивне земље Индонезије“ са деловањем и организацијом Српске Православне Цркве. Патријарх је гостима из Индонезије, у којој су муслимани већинско становништво, рекао и да Српска Православна Црква и Исламска заједница Србије имају „братске односе“ и да често са осталим традиционалним црквама и верским заједницама у Републици Србији заједнички подносе иницијативе према државним органима.

Амбасадор Индонезије у Србији г. Самуел Самсон упознао је Патријарха Иринеја са саставом високе парламентарне делегације Републике Индонезије коју су чинили посланици муслиманске, протестантске, римокатоличке и хиндуистичке вероисповести.

Индонезије је упознала Патријарха Иринеја и са жељом министра вера Републике Индонезије г. Суриадарма Алија да ускоро посети Републику Србију.

Једна од тема разговора био је и Други међуверски дијалог Србије и Индонезије који би требало да се одржи у Индонезији половином 2013. године. Патријарх је благословио одржавање ове велике конференције наредне године, као што је благословио и одржавање Првог међуверског дијалога Србије и Индонезије у Београду (април 2011).

Шеф високе парламентарне делегације Републике Индонезије г. Милтон Пакпахан је на то рекао: „Нека Бог благослови Његову Светост Патријарха Иринеја и нека Бог благослови Србију“.

Састанку су присуствовали Епископ хвостански Г. Атанасије и председник Друштва српско-индонежанског пријатељства „Нусантара“ др Александар Раковић.

*Информативна служба
Српске Православне Цркве*

Слава Цркве Св. Луке

Поводом храмовне славе Цркве Светог Луке на Кошутњаку, Његова Светост

Патријарх српски Г. Иринеј служио је 31. октобра 2012. године Свету Архијерејску Литургију у Цркви Светог Апостола и Јеванђелисте Луке у Кошутњаку. Поред братства храма, Његовој Светости саслуживало је и свештенство других београдских цркава, што је, уз велики број верних и деце, богослужењу давало посебну празничну атмосферу.

За показану вишегодишњу ревност у служењу нашој светој Цркви, Патријарх српски Г. Иринеј је одликовао пречасног јереја Невенка Сукура, првог пароха при овом храму, у чинprotoјереја, као и високопречасног protoјереја др Луку Новаковића, старешину ове цркве, у чинprotoјереја-ставрофора.

Патријарх у Жаркову

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј, уз саслужење више свештеника и ђакона, слу-

жио је у недељу, 4. новембра 2012. године, Свету Архијерејску Литургију у Цркви Вазнесења Господњег у београдском насељу Жаркову.

Причестио се велики број верних. У својој проповеди Патријарх Иринеј се осврнуо на јеванђелску причу о богаташу и сиромаху, подсетивши, између осталог, да богатство, само по себи, ако се подели са другим људима није грех, нити је сиромаштво залог за улазак у Царство небеско. И сиромах и богаташ подједнако су драги Господу – ако живе по законима јеванђелским. Памте се многи богати људи који су своје богатство завештали народу, какав је био и велики добротвор Сима Андрејевић Игуманов, ктитор Призренске богословије (†1871).

Празник Св. Димитрија

На дан празновања Св. Димитрија, 8. новембра 2012. године, Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је Свету Архијерејску Литургију у Цркви Светог Великомученика Димитрија Солунског на Новом Београду, уз саслужење свештенства Архиепископије београдско-карловачке.

После ломљења славских колача, многобројном верном народу, присутним гостима – међу којима су били г. Милета Радојевић, директор Канцеларије Владе Србије за сарадњу са Црквама и верским заједницама, као и овогодишњи домаћини славе, Браџо Трбић и Жељка Вучић са породицом, Патријарх српски Иринеј се обратио бираним речима подсетивши на житије Светог Великомученика Димитрија, покровитеља града Солуна. Свештеницима и парохијанима Патријарх Српски је честитao славу и пожелео брз завршетак радова на велепленом новобеоградском храму.

Трпеzi љубави су се придружили: аташе за културу и саветник амбасадора Руске Федерације г. Конанихин Александар Николајевич, г. Милан Дивљак, члан Већа градске општине Нови Београд, и г. Зоран Стаменковић, секретар Скупштине општине Нови Београд, као и амбасадори Алжира и Египта у Београду.

Свјатјејши служио у Храму Св. Марка

Дана 11. новембра 2012. године, Првојерарх српски служио је Свету Литургију у Цркви Светог Марка у Београду.

„Открива нам се једна велика тајна, а то је да је Створитељ свега што видимо и не видимо очима својим дошао к нама људима да нас ослободи највећег терета и највећег ропства – греха. Када се робује греху, онда се робује нечасним силама које владају помоћу греха. Зато је Господ дошао да

нас искупи“ – поручио је верницима Патријарх српски Г. Иринеј беседећи на Светој Литургији у Храму Светог Марка на Ташмајдану.

Академија поводом 100 година од ослобођења Пећи од Турака

У организацији Завичајног клуба Пећанаца, у препуној Великој сали Руског дома 26. октобра 2012. г. одржана је свечана академија поводом 100. годишњице ослобођења града Пећи од Турака

Поред Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја и Преосвећеног Епископа рашко-призренског Г. Теодосија, позив Завичајног клуба Пећанаца одавали су се министар рударства и просторног планирања г. Милан Бачевић, посланик у Народној скупштини Републике Србије г. Драгомир Карић, представник Генералштаба Војске Србије пуковник Стевица Карапанчин, прослављени спортисти Дејан Томашевић, Миодраг – Мишко Марић, Бранко Вукићевић и Душан Савић, представници политичког,

културног, научног и привредног живота Србије, као и још око 450 посетилаца, које је значај теме привукао у Руски дом.

После поздравних говора председника Завичајног клуба Пећанаца г. Славише Вукосављевића и директора Руског дома г. Михаила Денисова, надахнутом беседом окупљенима се обратио Патријарх српски Г. Иринеј, подсећајући на значај датума који обележавамо у историјском смислу, али и као путоказ за будућа времена. Затим су беседили проф. др Дарко Танасковић, књижевник Данило Николић и режисер Драгослав Бокан, чије су беседе испраћене овацијама присутних.

У програму су учествовали хор при Храму Сабора Српских Светитеља и Драгана Томић, чије ванредне певачке и музичарске квалитете одавно препознајешира јавност у Србији.

Програм је завршен сценским приказом у форми дијалога прадеде и праунука са временске дистанце од 100 година, у извођењу Александра Лабана и Николе Марковића, а уз учешће чланова хора при Храму Сабора Српских Светитеља и рецитатора Зорке Вукосављевић.

Програм је водила Марина Рајевић Савић, наш познати новинар и публициста.

ПРАВОСЛАВЉЕ 1096

2	16	36
Активности Патријарха	Цару царево, Богу Божије (Мк. 12, 13–17) гр Предраг Драшко Јовановић	Из ризнице Цркве Св. Благовештења у Дубровнику мр Биљана Џинџар Косић
5	18	38
Садржај	Кратак историјат објављивања дела Св. Јована Златоустог Дејан Лучић	Свет књиге
6	20	40
Саопштење за јавност Правних савјета Митрополије црногорско- приморске и Епархије будимљанско-никшићке	Језик празничних порука блаженопоч. Патријарха Павла проф. гр Јелена Р. Јовановић Симић	Наука, уметност, култура
8	24	42
Народна кухиња Епархије захумско-херцеговачке	Опело и сахрана Патријарха бугарског Максима Протојакон Стеван Рајић	Кроз хришћански свет
9	26	44
Балкан и Блиски Исток: да ли су огледало једно другом? Данко Стражанић	Улога вере и војних свештеника у ратовима за ослобођење Србије Пуковник гр Page С. Н. Рајић	Из живота Цркве
10	30	
Јубилеј Епархије сурошке Прота Милутин С. Косић	Врсте „изненађења“ Живорад Јанковић	
11	32	
Разговор са проф. др Предрагом Пузовићем, деканом ПБФ Православни богословски факултет – респектабилна научноистраживачка установа Славица Лазић	„Христијада“ по Карен Кинг или против нове гнозе увек лажно зване Радован Пилићовић	
14	34	
Литургијска димензија православне веронауке (први део) Протојереј-ставрофор гр В. Вукашиновић	Деценија рада Камерног хора	
	35	
	Панчевачки дани духовне музике Милица Андрејевић	

На насловној страни:
На гробу Патријарха Павла
 Фотографија: Ђакон Драган С. Танасијевић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Председник
Епископ бачки др Иринеј

Главни и одговорни уредник
Президент мр Александар Ђаковић

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крутиковић

Фотограф
Ђакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције
Президент др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић

**Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар
и август двојборој.** Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полуоглашња 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.
Уплате не слати поштанском упутницом!

Годишња претплата за иностранство:
Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35 GBP;
авионска: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-471-71 Марфин банка

Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS3514500711000024015
Srpska Pravoslavna Crkva, Kralja Petra 5, Beograd

Телефони:
Редакција: +381 11 52-85-519

Маркетинг: +381 11 30-25-113

ПРЕТПЛАТА: +381 11 30-25-103, 30-25-113, 064 17-85-786
e-mail: pravoslavlje@spcr.rs – редакција
preplata@spcr.rs – претплата
marketing.spc@gmail.com

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови достављени
редакцији „Православља“ подлежу анонимној рецензији.
Текстови и прилози објављени у „Православљу“ представљају
ставове аутора.

Дизајн: Соба.rs

Графичка припрема: Срећко Петровић

Штампа: „Политика“ А. д.

Дистрибутор: „Polydor“ д.о.о.,
Ломница 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
телеф/факс: 032/717-522, 011/2461-138

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)

ISSN 0555-0114 – Православље
COBISS.SR-ID 16399106

Православље се штампа уз помоћ
Министарства вера и дијаспоре Републике Србије

Саопштење за јавност Правних савјета Митрополије црногорско-приморске и Епархије будимљанско-никшићке

На заједничкој сједници Правних савјета Митрополије црногорско-приморске и Епархије будимљанско-никшићке, која је, у присуству Архиепископа цетињског и Митрополита црногорско-приморског Г. Амфилохија и Епископа будимљанско-никшићког Г. Јоаникија, одржана 1. новембра у Епархијском двору у Никшићу, разматрана су актуелна правна питања из области односа Цркве и државе Црне Горе.

Чланови Правних савјета су констатовали нетачна и злонамјерна тумачења недавне одлуке Европског суда у Стразбуру у предмету спора око одговорности Владе Црне Горе због опструкције и непримјењивања Закона о праведној реституцији, који је усвојила Скупштина Црне Горе 2002. године. Одлука Европског суда од 9. октобра ове године је у појединим медијима у Црној Гори, из антицрквених разлога, приказана као наводни „губитак права СПЦ на свеукупну имовину и као основ за уређење односа између СПЦ и државе“. Зачуђује број олаких и неодговорних коментатора, који не само да нису видјели и прочитали тужбени захтјев и списе предмета него ни одлуку Суда. Такав неодговоран приступ је, не по први пут, свјесно примијењен како би јавност стекла погрешан утисак и како би се стварао простор за нове незаконите атаке на Православну Цркву, њен идентитет, мисију, имовину и достојанство у Црној Гори.

Представка Европском суду за људска права у Стразбуру је поднијета 2005. године против Државне заједнице Србија и Црна Гора након исцрпљене правне процедуре пред црногорским правосуђем. Тужбом је захтијевано да Суд утврди повреду правâ на правично суђење, на дјелотворни правни лијек и на заштиту имовине, као и да обавеже државу да одговори и, у складу са Законом о праведној реституцији од 2002. године, одлучи по захтјеву Епархије будимљанско-никшићке и 11 цркава и манастира од 2004. године којим је затражен повраћај одузете црквеној имовине или обештећење.

Након сложене правне процедуре Европски суд је донио одлуку којом Црква није лишена имовине, како је неистинито приказивано у јавности од стране познатих цркворушитеља, него је тужбени захтјев оцијењен као преурањен и са тог разлога што закон о праведној реституцији никад није примијењен у пракси и зато што је у међувремену укинут – недопуштен.

Правни савјети ће, у складу са Правилником Суда, у прописаном року припремити жалбу Великом вијећу Европског суда и указати на појединачне чињенице и битне пропусте приликом доношења ове одлуке.

Многи антицрквени критичари и „медијски тумачи европског права“ у Црној Гори су на-

мјерно превидјели чињеницу да је Европски суд у Стразбуру кроз овај поступак признао неспоран правни субјективитет и активну легитимацију Цркве, тј. Епархије будимљанске-никшићке. Дакле, Европски суд је кроз ову одлуку признао чињеницу да је Православна Црква у Црној Гори, оличена у Митрополији црногорско-приморској и Епархији будимљанско-никшићкој, правно лице које има право да покреће и води спорове пред овим Судом ради заштите својих права у складу са Европском конвенцијом о људским правима. То право и својство Православне Цркве у Црној Гори већ годинама, противно црногорском и међународном законодавству, неосновано негирају они који се данас из свега гласа позивају на ову судску одлуку.

Такође, у појединим медијима је из јасних антицрквених разлога прескочена и чињеница да је Суд констатовао да је комунистички режим након Другог светског рата од Цркве одузeo значајну непокретну имовину која је конкретно и таксативно наведена (тачка 70. Одлуке), те да је неспорно право Цркве у Црној Гори не само као тужиоца него и као потражиоца те имовине. Одлуком Суда је констатована чињеница да

је ранији комунистички режим од Цркве одuzeo предметну имовину.

Свеукупну јавност подсећамо да овом одлуком Црна Гора није ослобођена обавезе да изврши реституцију одузете имовине цркава и вјерских заједница. Напротив, из ове одлуке се јасно уочава став Суда о праву Цркве да тражи повраћај своје одузете имовине, а, доследно томе, и обавеза државе да изврши реституцију или обештећење. Ова обавеза Владе Црне Горе је, осим у извјештајима Европске комисије и других међународних институција, лако уочљива и у одредбама три уговора које је Влада недавно потписала са Римокатоличком црквом, Исламском и Јеврејском заједницом.

Правни савјети Митрополије и Епархије сматрају да је обавеза Владе Црне Горе да у што скоријем периоду донесе не само нови Закон о правном положају цркава и вјерских заједница него и Закон о реституцији одузете имовине и обештећењу Цркава и вјерских заједница у Црној Гори у складу са међународним стандардима и праксом држава које су приступиле Европској унији.

Саопштење за јавност

Собзиром на учестала питања новинара, заснована на тексту дневног листа *Danas* од 9. новембра, као и на веома раширену медијску праксу да се од вести, често непроверене, прави читава скандалозна прича или бар произвољна шпекулација, саопштавамо јавности следеће: Његово Преосвештенство Епископ зворничко-тузлански Г. Василије званично је затражио од Светог Синода Српске Православне Цркве да буде ослобођен активне службе, односно управљања поверионом му Епархијом, и то због озбиљних здравствених тешкоћа.

Свети Синод је примио и начелно прихватио оставку Преосвештеног Владике Василија, али га је уједно умолио да, упркос тешкоћама, руководи животом Епархије зворничко-тузланске до редовног заседања Светог Архијерејског Сабора Српске Православне Цркве у мају 2013. године, и то из два разлога: први је тај да је коначно разрешење од управљања Епархијом у надлежности Сабора, а не Синода; други пак јесте чињеница

да је Свети Синод истовремено умолио Преосвештеног Епископа Василија да заврши започете градитељске и друге важне пројекте у повериој му Епархији.

Све ван ових чињеница спада у област субјективних претпоставки и конструкција. Ниједан епископ не бива „приморан“ на овакав корак него, кад осети да више нема довољно снаге за пуно служење Богу и Цркви, тада по диктату сопствене савести и осећања одговорности тражи од Цркве решење насталог проблема.

Најзад, ни долепотписани ни други одговорни људи у Цркви не могу бити доступни новинарима док им трају службене обавезе, а посебно не на велике празнике у току богослужења и за време одсуства из службених просторија. Стрпљење се исплати сваком, па и медијским посленицима.

Епископ бачки Иринеј,
јпортишарол Српске Православне Цркве

У Требињу

Народна кухиња Епархије захумско- херцеговачке

Лоше материјално стање и немогућност социјално најугроженијег становништва, старих и изнемоглих лица да себи обезбиједи неопходну исхрану, побудила је Епархију захумско-херцеговачку и приморску да у Требињу 2003. године отвори Народну кухињу.

Храну за Народну кухињу спремају куварице Епархијског дома за око осамдесет корисника, од чега је њих тридесетак неспособно да дођу по свој оброк, па им се храна доставља кући. Спискове корисника прави Центар за социјални рад у Требињу, који обезбеђује гориво и ангажује свог координатора који, с обзиром на то да познаје особе којима је неопходно храну доставити на кућну адресу, заједно са нашим особљем разноси спремљене оброکе на кућну адресу.

У почетку, када је установљена кухиња, која у овом Епархијском дому дјелује већ девет година, помоћ је обећала цјелокупна наша шира заједница, али, како је вријеме пролазило, изналажење средстава за храну, као и сва потребна логистика, остала је на самом њеном оснивачу, Епархији захумско-херцеговачкој и приморској малобројним донаторима. Ове године, уз разумијевање локалне власти, одобрена је једногодишња помоћ за за набавку хране.

У Епархији захумско-херцеговачкој и приморској никада нису одвајали људе по нацији или вјери, па и у Народну кухињу Епархијског дома долазе и Бошњаци и људи других националности, једнако као и Срби, по свој оброк. С обзиром на то да је приложника све мање и Епархија све теже успијева да одржи кухињу, молимо људе добре воље да нам помогну у овом племенитом делу.

Присуство ових људи, којима је неопходна помоћ, суд је свијету и времену у коме живимо. Оно је огледало наше човјечности, испит и провјера наше

бриге, љубави и осјећаја за другог човјека. Сваки од тих живота права је јеванђелска прича, пред којом не бисмо смјели затварати очи ни као појединци ни као заједница. Старост би морала опет постати оно што је одувијек и била: кру-

на часног живота и благослов за околину, а не мука и заборав. Ово достојанство не може јој повратити нико, сем нас самих.

Донаторске прилоге за рад Народне кухиње можете уплатити на жиро рачун:

HYPOT BANKA TREBINJE
5520050002585256

са назнаком: за Народну кухињу Епархије захумско-херцеговачке

Извор: Епархија захумско-херцеговачка

Конференција о сличностима Балкана и Блиског Истока

Балкан и Блиски Исток: да ли су огледало једно другом?

Yорганизацији Одбора за Косово и Метохију Светог Архијерејског Сабора Српске Православне Цркве, Факултета за безбедност Универзитета у Београду и Београдске отворене школе, одржана је, 14 и 15. октобра 2012. године у Пећкој Патријаршији, конференција под називом: *Балкан и Блиски исток: да ли су огледало један другом?*, а 17. октобра у Београду, и наставак исте. Конференција је организована поводом јубилеја – *сто година од Првог балканског рата*, а окупила је научнике и истраживаче из Израела, САД, Хрватске и Србије.

Обраћајући се окупљенима у Београду, Владика липљански Јован је рекао да је веза Балкана са Блиским Истоком укорењена, јер се „Свети Сава осећао обавезним да два пута путује на Гроб Господњи и да живо учествује у животу Блиског Истока, што показује да је у самој зори наше историје и државности постојање наше Цркве уписано у однос са Блиским Истоком“.

На скупу у Београду говорио је и амбасадор Израела г. Јосеф Леви који је оценио да ова конференција потврђује како је академска сарадња врло пожељна и важна и да је потребно продубљивати и јачати пријатељство између две земље.

На овом окупљању се говорило о турској спољњој политики на просторима Балкана и Блиског Истока у светлу неоосманализма (проф. др Дарко Танасковић и др Срђа Трифковић); сличностима положаја Израела и Србије и могућностима Србије да извуче неке поуке (др Мартин Ван Кревелд); утицају *Арапског пролећа* на друштвену слику на Блиском Истоку (др Шаул Шај); променама међу муслиманским становништвом на Балкану под утицајима са Блиског Истока (др Владимир Ајзенхамер, др Гордон Н. Бардош

и др Дарко Трифуновић); као и променама на теолошком пољу под утицајима политичких догађаја на Блиском Истоку (др Борис Хавел), а у завршној дискусији у Београду учешће је узео и проф. др Душан Батаковић. Сва излагања је пратила жива дискусија.

Међу овим предавањима, у којима су углавном обрађени геополитички и безбедносни аспекти, издвајају се два излагања због нагласка и на верској проблематици. То су реферати др Владимира Ајзенхамера *Задаци Балкан и исламски расколи* и др Бориса Хавела *Теологија обликована истицом: чињеница на Блиском истоку, могућности на Балкану?* Др Владимир Ајзенхамер је у свом излагању анализирао питање верских и политичких подела међу муслиманима Западног Балкана који су узроковани превасходно увозом „нових“ тумачења исламског учења са Блиског Истока. Он је настојао да упоредним приказом ситуације у БиХ, Србији, Црној Гори, Македонији и Албанији укаже на постојање озбиљних верских и идеолошких раздора међу муслиманима и какве верске, политичке, па и безбедносне последице могу да имају ове промене у верском идентитету.

Др Борис Хавел је размотрio дубоке промене настале, након оснивања државе Израел, у теолошкој мисли ислама, јудаизма и хришћанства, али углавном евангелистичког. Аутор верује да позитиван пример јеврејско-хришћанског приближавања након „надоласка религијског филосемитизма и хришћанског ционизма“, може да утиче и на међусобно приближавање „оклеветаних хришћана“ на Балкану, православних и римокатолика, упркос сукобима из недавне прошлости.

Данко Старахинић

У Лондону : двострука радост

Јубилеј Епархије сурошке

Прота Милутин С. Костић

Епархија сурошка Руске Православне Цркве за Велику Британију прославила је у суботу и недељу 20. и 21. октобра 50 година свога постојања, као и јубилеј 5 година од уједињења Руске и Руске Заграничне Цркве.

Прослава је почела у Храму Успења Пресвете Богородице која припада Руској Заграничној Цркви у Чизикуну (у Лондону), под архијерејском бригом Архиепископа берлинског и западноевропског Марка.

Свеноћно бденије служили су, уз пратњу црквеног хора, многи епископи, свештеници и ђакони, док је црква била испуњена верним народом. У току јутрења Митрополит источноамерички и њујоршки и поглавар Заграничне Цркве Иларион извршио је миросање верних.

За служашче и присутно свештенство, као и за хор и парохијане, после свеноћног бденија приређена је вечера у црквој сали. Све присутне је поздравио Архиепископ Марко и месни свештеник Владимир, а отпоздравио је Митрополит волокалмски Иларион, представник Његове Светости Патријарха московског и целе Русије Г. Кирила, наглашавајући радост заједништва.

У недељу, 21. октобра главна свечаност почела је у руској Цркви Успења Пресвете Богородице у Нјутсбрицу, у којој је, до своје смрти, служио благене памјати Митрополит Антоније Блум.

Прослава је почела у 10 сати, свечаном Св. Архијерејском Литургијом коју су служили 14. епископа са мноштвом свештеника и ђакона, уз песму изванредно доброг црквеног хора.

По завршеној Св. Литургији, све присутне је поздравио Архиепископ сурошки Јелисеј, изражавајући радост што његова Епархија прославља 50 година постојања, а уз то се слави и 5 година од уједињења руских цркава у земљи и расејању.

После Архиепископа Јелисеја говорио је Митрополит волокалмски Иларион, наглашавајући како је Руска црква у Лондону почела са врло малим бројем верника – старих емиграната који су били међусобно подељени. Доласком оца Антонија Блума стање се побољшавало, јер је Антоније, започевши са богослужењима у једној малој капели и научивши енглески језик, почeo чешћа служења и проповеди на енглеском па је тако његовим мисионарским радом парохија нагло повећана – будући да су многи из различитих конфесија примили православље и постали редовни чланови Руске цркве у Нјутсбрицу. Касније је основана и епархија – којом је он као архијереј предстојао дуго година, и притом постао један од најзначајнијих православних архијереја на Западу. Митрополит Иларион је говорио и о Друштву Светог Албана и Сергија, које је много допринело јачању и ширењу православља у Британији. Данас се сви радујемо, нагласио је Митрополит, јер прослављамо овај јубилеј у цркви препуној народа.

Присутне је поздравио и Митрополит источноамерички и њујоршки Иларион, наглашавајући колико је велика радост заједничког служења приликом прославе овог важног јубилеја.

Каноник Џонатан Гудал пренео је поздраве Архиепископа кантеберијског Рована Вилијамса и прочитао његово поздравно писмо.

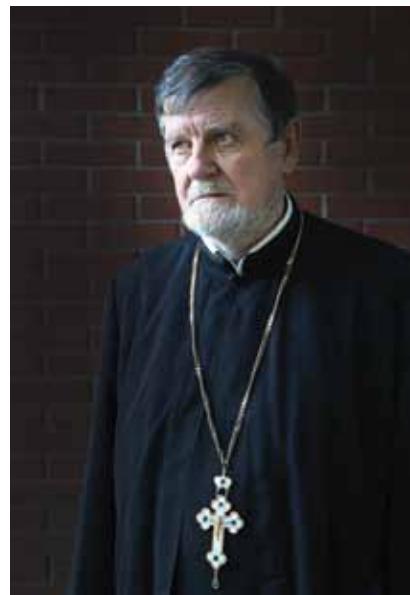
У припрати храма одслужжен је помен блажене успомене Митрополиту Антонију, чији је лик изображен на плочи о овом јубилеју и постављен на десној страни улаза у храм, као знак признања и сећања – за све што је урадио током своје свештеничке и архијерејске службе у лондонском Храму Успења Пресвете Богородице и Епархији сурошкој.

Нашој сестринској Руској Православној Цркви у овој земљи желимо још већи напредак: на много гаја љета!

Разговор саprotoјерејем-ставрофором проф.
др Предрагом Пузовићем, деканом ПБФ

Православни богословски факултет – респектабилна научноистраживачка установа

Разговарала Славица Лазић

Почетак нове академске године за студенте Православног Богословског факултета Универзитета у Београду обележен је и новом управом, на чијем челу се налази декан, редовни професор на предмету Историја СПЦ, др Предраг Пузовић. Њему ће у наредном изборном периоду помагати др Драгомир Сандо, др Ксенија Кончаревић и др Зоран Крстић.

После завршене Богословије Светог Саве, наш саговорник је дипломирао на Богословском факултету у Београду и истовремено апсолвирао на Философском факултету на групи за Општу и националну историју. Више од деценије предавао је богословима у Богословији Светог Саве, а после одбране докторске тезе „Карловачки митрополит Павле Ненадовић и његово доба“ 1990. године бива изабран за доцента на ПБФ. У чин свештеника рукоположен је 1977. године а служи у Цркви Ружици на Калемегдану. Професор Пузовић је учествовао у више научних скупова, објавио је велики број чланака и енциклопедијских текстова, аутор је књига: *Прилози за историју СПЦ, Раскол у СПЦ – Македонско црквено штампање, Прилози за историју СПЦ 2, Кратка историја СПЦ, Сарајевска богословија 1882–2002, Српска Православ-*

на Епархија габробосанска (шематизам), Косово и Метохија у црквеној штампи у последњих десет година (1995–2005) и Прилози за историју СПЦ 3.

Недавно је завршен међународни скуп о Светом Максиму Исповеднику, који је организовао Православни богословски факултет. У чему је допринос ове конференције, која је највећа након оне у Фрајбургу 80-их година, која се такође бавила овом темом?

– О научним дометима овога скupa потпунија слика стећи ће се по објављивању зборника реферата и саопштења, пре свега на основу његове рецепције у другим академским срединама. Прелиминарно, несумњиво је да је значај ове конференције у новом сагледавању дела светог Максима, који је, по оцени Владимира Соловјова, представљао највећи философски ум на хришћанском Истоку, карику која је сјединила јелинско-јудејску богословску традицију са средњовековном философијом Запада. Под новим сагледавањем подразумевам примену модерних истраживачких метода и интердисциплинарност у приступу Максимовом наслеђу, наравно, у духу следовања светим Оцима као јединог сигурног метода православног

човеко- и богопознања који је кроз векове важио у Православљу. То је оно златно правило Светих Васељенских Сабора: „Следујући светим Оцима, сви ми једнодушно исповедамо...“. И овим скупом ми смо посветили нашу ухристовљеност и одуховљеност, нашу сталну црквеност у богословствовању, нашу католичанскост и саборност. А за наш факултет овај скуп је представљао додатну потврду чињенице да смо постали респектабилна научноистраживачка установа и препознатљиво место на интелектуалној мапи света, један престижан центар за стицање највишег богословског образовања.

Почетком октобра Славом ПБФ-а обележен је почетак нове академске године за преко 1.800 младића и девојака који се оспособљавају за свештенички, вероучитељски позив и научни рад у области теологије. Новим студентима обратили сте у својству декана речима подршке и благословом. Да ли сте задовољни бројем уписаних студената ове године? Какве су њихове перспективе запослења, посебно за девојке којих је знатан број?

– Број уписаних студената на основним студијама нешто је нижи од одобрене уписне кво-

те, али је индикативан податак да су сва буџетска места попуњена већ у првом уписном року. Проблем је, дакле, у упису самофинансирајућих студената, што је лако објашњиво социоекономским стањем у земљи. Међутим, на вишим профилима – мастер и докторским студијама – одобрене квоте већ годинама не задовољавају све изразитије интересовање кандидата. Посебно радује чињеница да се на ове нивое пријављује и доста кандидата који су завршили друге факултете, што упућује на њихову потребу да своје академске компетенције употребе теолошком димензијом, и што је још важније, да своја знања обогате живим опитом облагодаћене вере. Када је реч о перспективама запошљавања наших дипломираних студената, оне су везане за не само за свештенослужење, како се обично мисли, него и за рад у настави веронауке у разним образовним профилима (државне основне, средње општеобразовне и средње стручне школе, црквена катихеза деце и одраслих, рад у богословијама и на факултетима друштвено-хуманистичких усмерења, који показују све већу заинтересованост за теолошке садржаје у настави, а ту је и скоро извесна

перспектива отварања православних гимназија), затим за ангажман у медијској сferи, издаваштву, култури, саветодавни рад са разним узрасним категоријама, за остваривање социјалне политике у склопу државних и програма невладиних организација – од најразличитијих хуманитарних активности, до, рецимо, борбе са наркоманијом и помоћи младима у одговарању на дилеме одрастања и изазове савременог доба. У већини ових сфера девојке могу пружити значајан допринос напорима Цркве и државе.

Преузели сте дужност декана ПБФ-а. Који су Ваши планови за наредне три године?

– Основни задатак који нас очекује јесте да поверење указано добијањем акредитације 2009. године оправдамо и у новом циклусу државне верификације наше установе одржавањем и унапређивањем постигнутог нивоа и сигурним корачањем напред у развоју наставног и научноистраживачког рада. Планирамо и тешњу сарадњу са епархијским одборима за верску наставу у домену стручног усавршавања вероучитеља, као и даље разгранавање издавачке делатности Факултета. Све ово треба да буде у функцији омогућавања студентима који желе да истражују дубине православне теологије погодног духовног и интелектуалног амбијента за формирање личности у духу хришћанског етоса, и шире, у функцији остваривања мисионарског императива Цркве.

Јесте ли задовољни применом Болоњске декларације на Богословском факултету?

– Према болоњском концепту образовања имам критички став, као и већина колега и знатан део наше интелектуалне јавности. Ипак, у складу са захтевима постављеним пред све високошколске установе у Србији, ми смо студијске програ-

ме и целокупни режим студија усагласили са болоњским процесом, тако да сада реализујемо пет студијских програма на првом, другом и трећем степену студија. Диплома Православног богословског факултета у Београду има висок рејтинг и у православним земљама и на Западу, а наши студенти теологије равноправни су грађани академског света који не познаје границе. Да је тако, потврђује успех бивших студената ове установе који су стекли, и данас веома успешно стичу дипломе доктора теологије на најпрестижнијим универзитетима у иностранству.

У току Вашег мандата биће десет година од враћања ПБФ-а на Београдски Универзитет. Какав однос има ПБФ са Ректоратом и другим факултетима на Београдском Универзитету?

– Однос максималне коректности. На Универзитету се уважава чињеница да је 52 године Факултет био у гету, на маргинама друштва, без финансијске подршке и елементарних услова за рад. Од повратка на Београдски универзитет јануара 2004. године, наша установа успела је да организацију наставе и научноистраживачког рада у потпуности усклади са најсавременијим стандардима. Много је ентузијазма и воље, времена и енергије, знања и вере у сопствене потенцијале уложено у то, и резултати нису изостали.

У ком смеру ће се кретати сарадња и дијалог ПБФ-а са православним и инославним факултетима?

– Факултет негује интензивну сарадњу са низомrenomirаних теолошких установа у свету, као што су богословски факултети Аристотеловог универзитета у Солуну и Националног и Кападистријског Универзитета у Атини, духовне академије у Москви, Петрограду и Кије-

Завршен скуп о Светом Максиму Исповеднику

И овим скупом ми смо посведочили нашу ухристовљеност и одуховљеност, нашу сталну црквеност у богословствовању, нашу католичанскост и саборност. А за наш факултет овај скуп је представљао додатну потврду чињенице да смо постали респектабилна научноистраживачка установа и препознатљиво место на интелектуалној мапи света, један престижан центар за стицање највишег богословског образовања.

живом и непрекинутом опиту литургијског и подвижничког живота Православне Цркве и сведочимо га на сваком кораку.

Да ли је могуће превазићи подељеност која деценијама влада у свести интелектуалаца у Србији, свеједно да ли су били философи, научници или теолози, у истинском и стваралачком дијалогу који ће дати решења за питање – Шта треба да чинимо, као народ, као Црква, као држава?

– У нашој средини, нажалост, још увек није превазиђен јај између богословског и шире, црквеног, и оног секуларистичког погледа на свет, који је у данашњем времену глобалне пометње и оспоравања универзалних људских вредности грађених хиљадама година, вредностима које поштују све велике светске религије озбиљно стављен на пробу. Наш основни задатак у таквим околностима јесте очување националног, културног, духовног идентитета, повратак истини вере и радосног, животодавног општења са Богом унутар заједнице Тела Христовог.

Како оцењујете верске издаваче на 57. Сајму књига у Београду?

– Импресиван је успон нашег црквеног издаваштва, и квантитативни и квалитативни. Да нашији млади људи и хришћани уопште имају могућност упознавања таквог обиља духовне литературе, о коме људи из мога покољења, одрастајући у условима милитантног атеизма, нису могли ни сањати. Ипак, у понесености литературом не смемо заборављати основно правило духовног живота, које је Свети Григорије Богослов је згровито формулисао речима: „Пракса је увод и усход у теорију“. Другим речима, само нас литургијски и подвижнички живот, свете Тајне и свете врлине, уводе и узводе у истинско сагледавање човека и света.

ву, Латерански универзитет у Риму, теолошки факултети у Немачкој, Швајцарској, Француској, САД, као и у земљама региона. Она ће и у наредном периоду обухватати размену студената, гостовање професора, заједничка издања и научноистраживачке пројекте. У том дијалогу настојаћемо да прихватамо најбоља достигнућа у страних средина, али и да што више афирмишемо српску богословску мисао у европским и светским размерама.

Докле је стигао пројекат „Српска теологија у XX веку“, чији је носилац Богословски факултет, а на коме сте и Ви ангажовани, уз професоре Богословског факултета и друге научне раднике?

– У оквиру овог пројекта одржано је већ дванаест научних скупова и са сваког од њих објављен је зборник радова. Такође, објављен је и низ монографских студија проистеклих из рада на пројектној проблематици. Резултати првог петогодишта (2006–2010) добро су оцењени у Министарству науке, просвете и технолошког развоја, тако да је у току остваривање другог циклуса, у оквиру кога сви истраживачи имају обавезу публиковања не само радова у часописима и зборницима, него и ауторске књиге. Пројекат је пружио снажан подстрек истраживању развоја свих грана српске теологије и разних аспекта наше црквене просвете (наставни програми, уџбеници, истакнути посленици) у светlostи архивске, документационе и библиографске грађе.

Којим се тренутно истраживањима Ви бавите?

– Бавим се разним темама из историје Српске Православне Цркве, делатношћу истакнутих архијереја, свештенослужитеља, монаха, прегалата на њиви црквене просвете – оних чије се стваралаштво улило у моћну реку живота Православне Цркве. У припреми ми је више радова са научних скупова и једна монографија, а дошао сам и до важних открића архивске грађе.

У савременој епохи, у којој умиру прећашње велике идеје и идеологије, црквено искуство заменила је индивидуална побожност а савремени човек одбацује црквене институције, које су архаичне и бирократизоване, како је тврдио проф. Радован Биговић. Како да оживимо библијско-светоотачки персонализам на свим плановима и црквени дух заједнице?

– Тако што ћемо на сваком кораку показивати да све чинимо ради љубави Божије, сведочећи веру нашу делима богољубља и човекољубља, угађајући Богу стицањем Духа Светога. А то стицање Духа Светога, које је као циљ хришћанског живота посебно наглашавао Свети Серафим Саровски, могуће је једино под условом који је тако јасно изражен у литургијским молитвама: „Надахни нас да имамо побожни страх Твојих светих заповести, да све грешне жеље погазимо и поживимо Животом духовним, све у нашем животу мислећи и творећи што је Теби угодно“. Остаймо, dakле, верни

Верска настава – пут ка Цркви

Литургијска димензија православне веронауке

– први део –

Протојереј-ставрофор гр Владимир Вукашиновић

Бог нам је спремио сто који је моћнији од сваког оружја.

(Свети Јован Златоуст, 5. Поука, 388. г., Пасхално бденије, 12)

Када се говори о катихетској настави онда се, по природи ствари, пажња обавезно обраћа и на њено историјско и духовно корење – организовану припрему кандидата за крштење и њихово послекрштењско увођење у светотајински живот Цркве. То се не ради из чисте радозналости историчара – напротив. Истраживања овог феномена за циљ имају да нам покажу шта је од те древне праксе данас применљиво, шта је важно за нас, а шта је с временом ишчилело из катихетске праксе Цркве.

Најкарактеристичнији феномен који је напустио катихетску наставу (да ли с правом није до краја јасно – односно да ли би и нама данас ова врста озбиљности у понечему била добродошла) била је својеврсна склоњеност суштине црквеног живота од непосвећених очију, тзв. *disciplina arcana*. То је подразумевало да ни катихуменима а камоли онима који су у потпуности изван Цркве не треба објашњавати саму суштину хришћанског светота-

јинског живота – „бисере праве вере и живота“. За то су постојале посебне мистагошке катихезе – намењене само посвећенима, а посвећени су за самосвест ране Цркве они који су крштени – које су предаване након крштења. Најпознатији пример ових катихеза су *Пећки мистагошки катихези* Кирила Јерусалимског. Истога је карактера и Амвросијев спис *De Sacramentis*. Амвросије у другој прерађеној верзији овога списка *De Mysteriis* даје антологијско објашњење потребе увођења мистагошких катихеза рекавши:

„Сада нам време налаже да говоримо о тајнама и да изложимо сами смисао свештених радњи. Да смо сматрали да вам га треба напоменути пре крштења, док нисте били уведени, имао би се утисак да смо га пре издали него изнели.“

Веронаука и храм

Изворни контекст катихејској процеса, предавања/примања знања био је у много већој

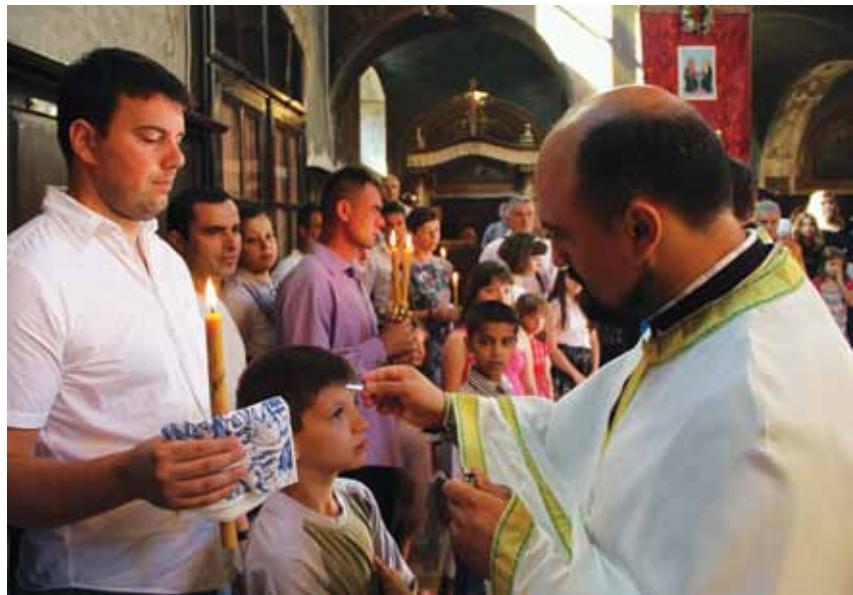
мери богослужбени него класично школски (мада су постојале и катихетске школе попут оне у Александрији). Храм као богослужбени простор и богослужење као прва и најзначајнија делатност Цркве били су место и дело у коме је и којим је она образовала и васпитавала како кандидате за светотајински препород тако и своју новорођену децу.

Црква је своје ђаке, своје катихумене и неофите припремала на такав начин да је њихову катихизацију, поуку подржавала молитвом, уткивала поуку у молитву и молитвом преносила поуку. Остаци те праксе су *Јектијења за оглашене* (које не треба поистовећивати са некрштенима) и *Јектијења за оне који се спремају за свето просвећење* (данас само у Литургији Прећеосвећених дарова а некада и у Литургији Василија Великог током Поста).

Веза литургијског чина и катихетске поуке

Предавање знања у Цркви никада не сме да буде сведено са-

мо на један интелектуални процес, на једну рационалну дејлатност. Оно је увек шире од тога, обухватније и укључује све аспекте људске личности. Овде је реч о једном интегралном усвајању целовитог знања – знања које доживљајно превазилази ниво пуке информисаности, и које искрствено открива истинитост онога о чему сазнаје на теоријском нивоу. Пример за такав приступ стицању знања имамо у популарном псаламском стиху *Окусиће и видиће како је blaī Госијод* (Пс. 33, 9) који певамо као део причасне песме *Тело Христово ћrimišće*. Дакле, Црква ту није застала на нивоу преношења једне чињенице, једне информације својој деци – да је благ Господ. Она их позива да то доживе, и то кроз литургијско причешћивање Телом Христовим, и да тим својим доживљајем потврде и продубе своје знање. Примера за то у историји Цркве има много. Ако погледамо саме почетке црквеног живота, древни спис *Дигахи*, с краја првог века, на пример, уверићемо се у то. *Дигахи* има у себи морално учење које је предавано катихуменима – познато учење о „два пута“. Поред ове морално дидактичке димензије *Дигахи* нам сведочи и праксу заједничког поста

који је претходио крштавању и послужио као основа за наш Велики Пост:

„Што се тиче крштавања, овако крштавајте: пошто сте све то претходно рекли (поуку – *йrim. ауї*.), крштавајте у Име Оца и Сина и Светога Духа у живој води. Ако пак немаш живе воде, крштавај у другој води; ако не можеш у хладној, онда у топлој. Ако немаш ни једне ни друге, излиј трипут воду на главу у Име Оца и Сина и Светога Духа. Пре крштења нека онај који крштава и онај који ће бити крштен и ако који групи моју, *йосће*. Задоведи да онај који шрећа да се крсти *йосћи* дан или два.“

Јустин Мученик († у Риму 165. г.) кратко се осврће на моралну и доктринарну припрему катихумена која је подразумевала и молитве и пост. Ова припрема није била систематски организована, али је за нас битно да је она, у овој или оној форми, постојала. Јустин Мученик бележи:

„Оне који су убеђени и верују да су ствари које ми говоримо и учимо истините и обећају да могу живети по њима упућујемо да се моле и преклињу Бога да им опрости грехе док се и ми моли-

мо и *йосћимо* заједно са њима. Тада их одводимо на неко место где има воде и поново их рађамо оним поновним рођењем којим смо се и ми изнова родили.“ (*Прва айолођија*, 61, 2)

У оба наведена примера видимо да је процес предавања и усвајања знања стављен у богослужбени контекст и да је подразумевао учествовање целога бића (пост) у процесу усвајања знања.

Прелазак катихетске наставе из храма у школу, са амвона за катедру, и појава школских ученика катихизиса довели су до промене не само места одржавања верске наставе него и њеног метода, смисла и циља. Пресудну улогу у другачијем концепирању катихетске наставе одиграле су реформација и контранреформација, мада су почевши овог процеса старији од њих.

Када се са масовног крштавања одраслих људи прешло на крштавање деце, дошло је и до промене у концепту верске наставе, катихетске припреме кандидата за крштење. Променила се и улога кума – од сведока пред заједницом верних, да је кандидат озбиљан у својој намери, он постаје онај чијом се вером крштава дете и ко преузима на себе део катихетске обавезе – о томе је и Св. Јован Златоуст говорио кумовима као духовним оцима (7. поука *катихуменима*, не зна се година, 15 и 16). Основна одлика овог новог стања састојала се у томе да је предкрштењска поука постала излишна и да се све катихизирање пренело на посткрштењски период. Раније то није било тако.

– наставак у следећем броју –

Из православне ризнице тумачења Светог Писма

Цару царево, Богу Божије (Мк. 12, 13–17)

гр Предраг Драшко Ђиновић

Исус Христос је читавог свог живота поучавао и читавим својим животом сведочио да Божија воља, Божија слава и све што се тиче човековог односа са Богом има предност у односу на све остало.

Еванђелска прича о којој је реч описује један догађај из живота Исуса Христа у коме долази до покушаја његових непријатеља да га наведу да се изјасни политички, односно да заузме политички став: за или против политичког владара. Лојалност или дистанцирање симболизовано је у акту плаћања пореза (Мк. 12, 13–17). Замка која се поставља вешто је осмишљена: уколико Исус каже да треба плаћати порез цезару, он ће бити декларисан као издајник јудејског народа; ако пак, каже да не треба, отвара се могућност да буде предат римским властима као дисидент и побуњеник против власти. У сваком случају замка је осмишљена тако да жртва свакако буде ухвћена у њу. Међутим, прича по прима сасвим другачији ток од очекиваног.

Замка

Прича почиње тако што синедрион, испровоциран досада-

шњим делањем Исуса Христа, шаље једну мешовиту делегацију, састављену од фарисеја и иродоваца, да га „ухвате у речи“ (Мк. 12, 13). Фарисеји и иродовци од почетка сачињавају један заједнички фронт против Исуса (уп. Мк. 3, 6). При томе је занимљиво да две наведене групе у ствари представљају две различите политичке опције онога времена. Иродовци су били лојални римској власти, што се не би могло рећи за фарисеје. Из круга фарисеја, на пример, произашли су зилоти, милиtantna јеврејска верско-политичка група која се герилски борила против римске власти на свим нивоима живота. Када ове две групе наступају заједно и постављају питање о плаћању пореза (Мк. 12, 14), треба имати у виду да се оне међусобно не слажу око тог питања: док су иродовци плаћање пореза сматрали политички реалном опцијом, фарисеји нису у потпуности делили то мишљење. Зилоти пак, који су имали нај-

више симпатија у народу, били су по питању пореза бескомпромисни: када се плаћа порез страном окупатору, приноси се жртва лажним боговима. Тако је гласио њихов став по том питању. У сваком случају, иродовци и фарисеји, можда имају намеру да Исуса раскринкају као потајног зилота и на тај начин омогуће подизање оптужбе против њега.

Питање и одговор

Пре него што поставе питање, Исусови саговорници му дају неколико комплимената: обраћају му се са „Учителју“, наводе да је истинит (истинољубив), да не гледа ко је ко и да заиста поучава путу Божијем (Мк. 12, 14). Сви ови комплименти немају за циљ само да похвале и одобровоље саговорника, већ и да на неки начин изнуде један искрен и спонтан одговор који би гласио „да“ или „не“, како би се замка успешно затворила. Нарочито је комплимент да Исус не гледа ко је ко требало да

Цару царево... Акварел Џејмса Тиссоа [James Tissot, 1836–1902], чува се у Метрополитен музеју у Њујорку

одигра кључну улогу у његовом одговору. Буквално преведено ове речи значе „ти не гледаш људе у лице“. Оваква формулатија је тешко разумљива за оне који нису верзирани у Светом Писму. Наиме, код Јевреја изрази попут „посматрати лице“, „дивити се“, „пружити (посветити) пажњу“ имају везе са давањем предности појединим људима, бивањем на једној страни, тј. поступањем према људима не принципијелно, већ у складу са личном наклонишћу. Исус заправо није такав: њега се не тичу његови сродници који питају за њега (Мк. 3, 31–35), нити има симпатија према Петру када сопствене интересе ставља изнад Божијих (Мк. 8, 33), нити се сажаљева на трговце у храму који само раде свој посао (Мк. 11, 15–17), нити се снебива да одговори првосвештенику, знајући какве последице по њега може да има тај одговор (Мк. 14, 61–64). Једну, дакле, истиниту тврђњу кушачи стављају у функцију својих намера да доведу Исуса у неприлику. Коначно, ту је и комплимент да Исус учи „путу Господњем“. Очекујући дакле његов одговор, могу га – ма како он гласио – прогласти „путем Господњим“, односно да Исус тврди да је оно што је

одговорио „пут Господњи“. Замка је постављена, следи питање.

Суштина њиховог лицемерја, дволичности, састоји се у томе што они Исусу постављају питање „треба ли?“, постављају дакле наивно питање на које као ученици очекују одговор од учитеља. Питање које се поставља Исусу гласи: „Речи нам, дакле, треба ли цезару давати порез или не? Да дамо или да не дамо?“ (Мк. 12, 14). У читавој ситуацији фарисеји и иродовци нису нити добронамерни нити неутрални саговорници, већ су лицемерни и Исус то зна: „а он знајући њихово лицемерје рече им: што ме кушате?“ (Мк. 12, 15). Исус дакле мудро избегава очекивани директан одговор на питање и узвраћа својим питањем. Тим питањем саговорници су разобличени у својој лукавости. Потом следи једна наредба: „донесите ми новац“ (Мк. 12, 15) и још једно питање: „Чији је ово лик и натпис?“ (Мк. 12, 16). Доведени сада заиста у позицију ученика који су у почетку симулирали, саговорници одговарају: „цезаров (царев)“ (Мк. 12, 16). После свега следи дуго очекивани одговор: „Подадите цару царево, а/и Божије Богу“ (Мк.

12, 17). Исус својим одговором поручује: „У чему је проблем? Чему то питање? Зар не треба дати цезару оно што је већ његово, Богу оно што му припада?“ Цару припада новац и треба му га дати, и Богу припада посвећеност и љубав од свега срца свога, све душе своје и свега ума свога (Пнз. 6, 5). На овај начин је однос снага цара и Бога јасно успостављен. Томе у прилог говори и реторичка композиција реченице са паратактичким „и“, тј. да је оно што следи важније од оног што му претходи, тако да се може превести и на следећи начин: „Дајте цару оно што му припада, али најпре и йре свеја Богу, оно што њему припада.“

Закључак

Исус Христос је читавог свог живота поучавао и читавим својим животом сведочио да Божија воља, Божија слава и све што се тиче човековог односа са Богом има предност у односу на све остало. Љубав према Богу, која је извор сваке љубави према другим људима и творевини, је изнад свега (Мк. 12, 28–34). Та љубав не потире обавезе и одговорност коју људи имају у околностима у којима живе. Дати појезу цару је легитиман поступак, али дати Богу Божије је ствар животног опредељења за један одређени вид егзистенције. Исусов одговор иде у два правца: прво, он нуди једно реално политичко решење за своје време, које неће наићи на очекиван пријем. Зилотска политичка опција однела је превагу и резултирала потпуним погромом Јерусалима 70. године. Друго, човек се често у лажним дилемама, живи у црно-белом свету опредељења и одлука. Реч Господња поучава и то да све дилеме могу бити решене, ако се само поставе исправни приоритети. „И–и“ је често невидљиво и неприметно сакривено иза наметљивог и тешког „Или–или“.

– Поводом изласка из штампе првог тома *Дела Св. Јована Златоустог* у издању Епархије нишке –

Кратак историјат објављивања дела Св. Јована Златоустог

Епархија нишка, возглављена својим предстојатељем Владиком Јованом, у склопу припрема за прославу великог јубилеја 1700. годишњице доношења Миланског едикта, током ове 2012. године покренула је читав низ пројеката од којих сваки понаособ заслужује посебну пажњу. Један од тих пројекта о коме овде намеравамо рећи неку реч имао је своју промоцију објављивањем првог тома *Дела Св. Јована Златоустог* — пројекат који без имало бојазни да ћемо претерати можемо назвати капиталним, и који ће, с обзиром на грандиозан обим корпуса дела Св. Јована — потрајати.

Наравно, поменута грандиозност обима *Дела Св. Јована* никако није последица његове скрибоманије; наспрот, она је последица фасцинације слушалаца његовим беседама. Та фасцинација је била толика да је на његовим проповедима било и по два-три брзописца који су помно хватали сваку његову реч. Неке од тих „записа“ он је касније редиговао, а неки су остали „недотерани“ и као такви касније депоновани у библиотеки Константинопољске Патријаршије. И управу то искрсава први проблем са којим се суочава сваки покушај уобличавања Златоустовог „корпуса“ у целину, па и овај Епархије нишке. Наиме, библиотека Константинопољске Патријаршије је у осмом веку страдала у пожару. Стога учени константинопољски патријарх Фотије, који је живео у

деветом веку (810–893), у својој *Библиоштици* не говори о целини корпуса Св. Јована, него о појединим његовим делима која је читao (помиње их под бројевима 25, 86, 172–174, 270, 274, 277). Дакле, списи којима ми данас располажемо не потичу из те „изворне“ збирке, него су то копије из различитих манастирских или приватних колекција и библиотека, прављене у најразличитије сврхе. Поједини списи Св. Јована (а и списи њему приписивани) најчешће су улазили у различите зборнике текстова, на основу којих су касније, готово одмах по открићу штампе, издавачи кренули у објављивање *Дела Св. Јована*.

Ми се овде нећемо бавити испрним приказом тог процеса, а заинтересованог читаоца упућујемо на одличан чланак И. Л. Хлинове „К вопросу о сложении корпуса творений Иоанна Златоуста“, *Вестник ПСТГУ*, стр 31–54. Не можемо, међутим, а да не поменемо издање сир Хенрија Савилија (Henry Savile, 1549–1622), које уједно представља и први покушај објављивања целокупних дела. Сир Хенри је био веома образована личност са најразличитијим сферама интересовања. Добро је знао грчки, бавио се Еуклидовом геометријом, преводио Тацита, утемељио две катедре на Оксфорду, једну за геометрију, и другу за астрономију — истинска страст му је, међутим, била бављење Јованом Златоустим. Сам је путовао је по

европским градовима трагајући по тамошњим библиотекама за његовим списима, а ангажовао је и известан број пријатеља који су му помагали у том послу. Резултат је био осмотомно издање *Sancti Ioannis Chrysostomi Opera, graece, Octo voluminibus. Etonae, in Collegio Regali, excudebat Joannes Norton, 1613*. Грчки наслов (у преводу) гласио је: *Међу светима Јована архијискога константинојољскоја, Златоустоја, ог иронијеноја томови од 1 до 8, издати штудом и о трошку Хенрија Савилија са стварих ирејиса*. Куриозитет овога издања био је што је оно било на грчком, без превода на, рецимо латински, те је дакле било намењено искључиво специјалистима. Осим тога, сир Хенри је на њега потрошио читаво мало богатство, што га је у очима његових савременика (а нарочито његове жене) чинило правим чудаком.

Готово истовремено, у Француској је учени језуита Дисеј Фронтон (Duseaeus Fronton) 1614. године отпочео објављивање свог издања *Дела Св. Јована* које је садржало како грчки текст, тако и превод на латински. Сам је преводио на латински дела која до тада нису била преведена, а такође је и писао коментаре. Он, међутим, није имао на располагању средства која и Савилије, те се рад одужио, а превремена смрт га је, након објављена четири тома, онемогућила да започeti посао оконча. Његов рад наставио је Фредерик, а завршио Клаудије

Морел. На шест томова Фронтоне и Фредерика Морела, Клаудије Морел је додао још шест, тако да је на крају, 1636. године, издање имало укупно дванаест томова *in folio*. Управо ово издање постало је основа за сва каснија издања Златоустових дела.

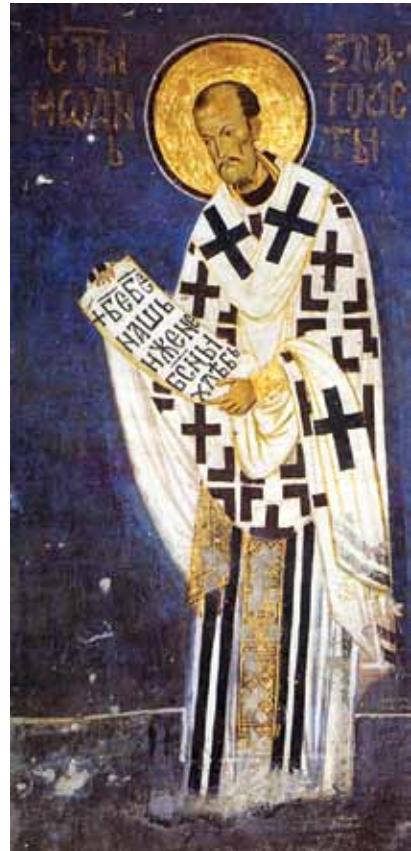
У осамнаестом веку бенедиктинац Бернар де Монфокон приредио је у 13 томова ново издање *Дела Св. Јована* које је, као прво, претендовало на целовитост. Прво издање изашло је 1718. у Паризу, друго 1734. у Венецији, а друго париско издање било је објављено 1740. године. Издање је носило наслов: *Tou εν αγίοις πατρώς υμῶν Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τα ευρισκομένα πάντα*, тј. *Међу светима оца нашеја Јована Златоустој, архијискоја константинојольској, све што се нашло*. Ово Монфоконово издање практично је преузето у Мињову збирку посвећену грчким оцима, с тим што се Мињ одлучио да у своје издање унесе дословно све што је било потписано Златоустовим именом, макар то био очигледан фалсификат. У Мињовој збирци посвећеној грчким оцима (*Patrologia graeca*) Златоустом „припада“ 18 томова (од 47–64), а ови томови објављивани су 1858. до 1860. године.

Сант-Петербуршка Духовна академија је на основу овог Мињовог издања, уз понеке додатке, објавила своје издање: *Творения святаго отца нашега Иоанна Зла-*

тоуста, архиепископа Константинопольского, в русском переводе. Т.1–12. СПБ.: С.-Петербургская духовная академия, 1895–1906. У Грчкој је године 1872. започето објављивање „свих пронађених дела“ Св. Јована: *Τα ευρισκομένα απάντα του εν αγίοις πατρώς υμῶν Ιωάννου του Χρυσοστόμου*, Αθηναι 1872. Нажалост, ми ово грчко издање нисмо имали у рукама. Међутим, колико нам је познато и оно се у основи базира на Мињу, наравно уз одређене измене и побољшања. Дакле, како бисмо предупредили могуће неспоразуме, ваља рећи да за сада нема, а тешко да ће скорије и бити *критичкој* издања *дела Св. Јована*. Постоје само критичка издања поједињих његових дела или беседа, и тамо где постоји, преводилац ће настојати да преводи са њих.

Још од првог Савилијевог појушаја објављивања *Дела Св. Јована*, у свим каснијим понавља се одредница: *све што се нашло*, или: *све нађено*, што једино и одговара као ближе одређење уз именицу *Дела*. Нама се, међутим, чини да то у српском звучи помало рогобатно, те смо се одлучили да оставимо просто *Дела*, без икаквог ближег одређења. Уосталом, Сујда или Суда, писац чувеног Лексикона из 10. века, не без ироније, вели: „навести број његових (Златоустових) списка — то није ствар человека, него пре свезнајућег Бога“.

Уз незнатне измене у распореду текстова, српско издање првог тома организовали смо према првом тому поменутог руског издања, тако да су у њега ушли следећи списи: *Теодору παλομ*, поука прва, *Теодору παλομ*, поука друга, *Поређење краљевске власти, бојацтва и узвишеношти са монахом који живи најистинитијим по Христу мудрољубљем, Непријатељима оних који подстичу на монашки живот*, беседа прва, *Неверујућем оцу*, беседа друга, *Верујућем оцу*, беседа трећа, *О скрушености*, Димитрију монаху, *О скрушености*,

Свети Јован Златоуст, фреска из Студенице

Стелехију монаху, *Стајерију аскети*, демонизованом, утешна беседа прва, *Испоме Стајерију*, беседа друга, *Испоме Стајерију*, беседа трећа, *Беседа онима који живе заједно са девственицама, Беседа девојкама*, које живе заједно са мушкирцима, књига *О девствености*, *Младој удовици*, беседа прва, *Испој шој удовици*, беседа друга, о уздржању од другог брака.

На крају, рецимо да српско издање *Дела Св. Јована* није намењено специјалистима (трудили смо се да не упаднемо у исту гршку као поменути сир Хенри) него пре просечно образованом читаоцу који настоји да живи хришћанским животом — с једне стране као подстицај том настојању, и с друге, као утеша када се испрече тешкоће. Уверења смо да бољег подстицаја, и боље утеше нема.

Дејан Лучић,
преводилац и прередивач издања

Поводом годишњице упокојења Патријарха Павла
(11. маја 1914 – 15. новембра 2009)

Језик празничних порука блаженопочившег Патријарха Павла

проф. гр Јелена Р. Јовановић Симић

У овом тексту осврнућемо се подробније на извесне карактеристике патријарховог стила, а предмет наше анализе биће 'Празнична слова', 'Пост у православној цркви' и 'Уводна слова на различитим скуповима', дакле три кратка одељка у књизи *Живот по Јеванђељу*. На тридесет страница текста стало је више кратких патријархових посланица, говора и других написа.

Текст 'Божић у Београду' јесте писана верзија говора одржаног „на Светој Литургији на Бадњи дан у Цркви Светог Саве у Београду, 1996. године“.

Његов почетак гласи: „Данас дочекасмо и ево испраћамо Бадњи дан, навечерје Божића, празника Сина Божијега, нашег Светитеља, Првомислитеља и Спаситеља“.

'Данас дочекасмо и ево већ испраћамо Бадњи дан'. Од централног појма и главног члана конструкције 'Бадњи дан' гранају се две напоредне реченице, које унага увиру поново у заједнички временски авдербијал 'данас'. Те две гране – две реченице 'дочекасмо и ево већ испраћамо', скопчане су у синдетски организован паралелизам уз помоћ везника 'и'. Цела конструкција делује као

суптилан појачивач тонске линије у завршној позицији, у позицији централног појма 'Бадњи дан'. Ако бисмо рекли да је и то нека градација, погрешили бисмо против реторичке теорије о стилским фигурама јер је градација један ланац, једна верижна организација паралелних форми, а овде је паралелизам, дакле евентуални градацијски склоп, уграђен на много финији начин него у праву градацију. 'Бадњи дан' рекосмо да је, и како је зглобљен у претходну сложену конструкцију. Али он је конструктивно повезан и са следећим елементом опште структуре, са 'навечерјем Божића', које је заправо апозиција 'Бадњег дана'. У Српској синтакси подсетили смо да је апозиција у ствари врста стилске фигуре, јер и она утиче појачајно на тонску линију излагања. За разлику од синдетског, апозиција је заправо асиндетски паралелизам.

Али писац се не зауставља на томе, него наставља са уланчањем апозиција све до пред крај исказа, дакле: 'навечерје Божића, празника Сина Божијега, нашег Светитеља, Првомислитеља и спаситеља'. Тек две лексеме на самом kraју, које чине јединстве-

ну апозицију претходне ('Светитеља'), једна с другом су повезане у напоредну синтагму уз помоћ везника 'и'. Чему толике апозиције. Комуникативна енергија обично пада према крају исказа, поготову кад је он одужи као овај пред нама. А у њему се дешава обрнуто: скоро до самог kraја тонска линија постепено расте – и тиме се постиже да две у ствари кључне речи целе конструкције 'Првомислитељ и спаситељ', доспеју на вршну тачку успона тонске линије, и уз помоћ конструктивног механизма буду објављене као кључне. Апозиције у низу заправо су компоненте узлазне градације, која је подржана и лексичким средствима: не само да су две потоње речи добиле највишу вредност тонским и конструктивним истицањем, него су оне у једном узлазном низу семантички схваћене као најважнији елементи патријарховог исказа.

Већ прегледани сегмент 'Данас дочекасмо и већ испраћамо Бадњи дан' као да се покушава конституисати у наративни дискурс. Али експресија нагло полети увис, и нарација прераста у неку врсту квалификационог ређања појмова. У пасусу који следи за овим

нарацијски тон поново се враћа у излагање и постаје кичма текста:

„Уношење бадњака у своје домове и његово налагање на огњишта и остale обичаје у вези с тим наши преци су чинили са свешћу о симболичком значају свега тога. Храстово дрво у нашим крајевима је најјаче дрво. На огњишту оно даје највећу светлост и топлоту. Храстов бадњак био је за њих и знак Христове божанских моћи, светлости Његове истине и топлоте Његове љубави. То бадњак треба да означава и на ма данас који немамо огњишта у становима, него га налажемо заједнички ево код цркве. То чинимо као и преци наши обраћајући се молитвено Сину Божијем да нас просветли Својом истином, огреје Својом љубављу и осна-

жи Својом моћи, да издржимо све тешкоће у овом свету идући с Њим и носећи крст свој. И још, да нас ојача како би(смо) могли бити сведоци Његове истине. Његове љубави и Његовог мира. У овом свету зла и немира.“

У сложеним међуодносима елемената првог исказа тешко је снаћи се и тешко је уочити структурну основицу на којој он почива. Зато ћемо пратити везник 'и'. Видимо да је он употребљен два пута, и да је конструкција њиме разломљена у три дела, боље рећи да су његова три дела скопчана у јединствену формацију. Иако има доста разлога да сегменте не видимо као симетричне делове, већ као састојке различитог ранга и улоге у општој структури, ипак је истина да су ти сегменти стварно

напоредни делови исказа, наравно на једном нивоу посматрани. Они су наиме паралелни објекти реченице чији је субјекат '(наши) преци', а предикат 'су чинили'. Паралелизам и овде у себи крије градацијско језгро, а тонски успон и пораст комуникативне енергије који је њоме постигнут – ослонац је протетичког дела, адвербијалног дела реченице 'са свешћу о симболичком значају свега тога'. Иако 'свега тога' не звучи као најсрећније формулисан исход исказа, ипак остаје факат да је тврдња 'о симболичком значају', повратно делујући на бадњак и поступке у вези с њим – и сама довољно упечатљива, а и као квалификација обредних ритуалних радњи са бадњаком доволно успела.

И остали део пасуса пројект је паралелизма, што је видљиво опет голим оком које уме запазити везник и осетити енергију која се око њега прикупља и поново прелива на лексичке јединице које сакупља у парну или вишечлану конструкцију: 'даје највећу светлост и топлоту', 'знак Христове божанских моћи, светлости Његове истине и топлоте Његове љубави', 'да нас просветли Својом истином, огреје Својом љубављу и оснажи Својом моћи', 'идући с Њим и носећи крст свој'.

Али много је привлачнији крај нашег пасуса, где нас изненађује необичан поступак растављања делова синтаксички јединствене целине у више дискретних исказа. Наравно, само интерпункционски, сугерирајући тиме изговор са дубоком паузом: „...да издржимо све тешкоће у овом свету идући с Њим и носећи крст свој. И још, да нас ојача како би(смо) могли бити сведоци Његове истине. Његове љубави и Његовог мира. У овом свету зла и немира“.

Најпре, клаузалне форме са почетним 'да', реченице за сврху, по себи су, тим синтаксичким средством, уређене као паралелне, чине дакле паралелизам. Прва од њих такође се завршава паралелним партиципским паром ➔

и пратећим објектима 'идући с Њим и носећи крст свој'. А потоња, изгледа да би одржала исту тонску висину на којој се завршава претходна, добија појачајни уводни елеменат 'и још'. Додатно је линеарним необичавањем израза, тј. постављањем атрибута 'свој' у постполе управне именице, дочарана је архаична арома његова, и постигнут нагли тонски скок на крају секвенце.

Излагање се наставља надовезивањем на клаузу којом се завршава паралелизам 'да нас ојача'. Тада наставак је заправо гломазна протетичка форма у виду нове клаузе за сврху 'како бисмо', постављене у суштини неспретно, без симетрије са претходним, и самим тим неотпорне на тонско асурдирање. Ипак, писац успева тонским средствима да очува и ојача тоналитет, тако да са пуно комуникативне енергије доврши мисао. А то је постигао управо поменутим начином: ломљењем тонске линије. А шта је у ствари настало тим издвајањем делова исказа, издвајањем најпре две апозиције, добро скопчане

у паралелизам 'Његове љубави и Његовог мира', а затим на први поглед безнадежно отписаног адвербијала 'У овом свету зла и немира'. Настало је опет неки низ осамостаљених форми, изговорно осамостаљених. Дакле равноправних међусобно, које чине низ. Које чине нешто као некакав псевдопаралелизам. На тој малој површини готово филигрански изведених шара неке се оштрије оцртавају и својим сјајем надјачавају остале. Најпре, понављањем заменице 'његов', и истовременим сапостављањем двају кључних појмова религијске етике – 'љубави' и 'мира', писац је успео да јарким бојама осветли Господњи лик. Затим, постављајући ' зло' и 'немир' једно према другом, истакнути су симболи противни Божијој доброти. И на крају: паронимски сучеливши стварне антониме 'мир' и 'немир', Патријарх је снажним потезима подвукao главне трансверзале између добра и зла као несравњивих атрибута небеског сјаја и земне таме између којих пулсира људски живот.

Да је Патријарх Павле вешт говорник, и вешт у градњи основне фигуре говорног дискурса – паралелизма, уз њено повремено комбиновање са другим фигуративним формама – о томе више нема сумње. Зато се више нећемо трудити да то доказујемо, него ћемо узети само још један пример да из чистог задовољства и њега анализирамо. Нека то буде исечак из излагања 'Свети Сава и Свети Симеон Немања (-) духовни темељи нашег народа'.

Ево тога исечка:

„Данас прослављамо духовни рођендан монаха Светог Симеона Мироточивог, бившег великог жупана српске земље, оца државности, оца свести о јединству наше нације. Духовни темељ за то он је поставио веру православну, и на том темељу народ се одржао и онда кад је нестало државе у мраку столетног ропства и страдања.

Тада духовни темељ учврстио је, целим својим животом и радом, син његов Свети Сава, творац независности наше Цркве, њен први Архиепископ, учитељ и просветитељ. Њиме посвећен, народ је кроз векове знао, осећао срцем и душом, и држао еванђелске истине да правда држи земљу и градове; да је боље изгубити главу него своју огрешити душу; да је земаљско за малено царство, а небеско увек и довека.“

Овај би се исечак могао окарактерисати као проповед са историјским утемељењем вере. Два темеља српске државности и православља, Стефан Немања и Свети Сава, испливавају као две светачке фигуре које симболизују веру Христову код Срба, и како је Срби носе у својој свести, уплетену у национално биће своје.

Прва исказна форма конципирана је као проста реченица без објављеног субјекта, а препознатљивог као 'ми' ('Срби'), и предикатом 'прослављамо'. За предикатом долази његов објекат 'духовни рођендан' – а за овим генитив

којим је објекат атрибуиран као да се односи или припада 'Св. Симеону Мироточивом'. Но како је ова карактеризација недовољна, додате су јој три апозиције које из разних углова називају Немању, истичући његова звања, његове напоре око српске државе, и његов велики значај за српски народ. Веома обиман паралелизам који не само да опстаје и поред велике претрпаности речима различитих функција у конструкцији и различитих семантичких набоја, него управо снагом тих речи узнесен је до висине значајног скупа података, и препуног богатства комуникативног анекса.

И следећа исказна форма организована је у виду паралелизма састављеног од клаузалних целина и склопљеног у јединствену структуру двапут употребљеним 'и'. Приметићемо тим поводом да 'и' заправо и није увек само везник, него каткада има и посебне синтаксичке функције, које су здружене истовремено и са појачајном функцијом: 'народ се одржао и онда... '.

Одуствујемо од подробног приказа другог пасуса, јер постaje јасно да је и он на сличан начин уређен као претходни. Нпр. и имену Св. Саве придружен је више пространих апозиција: 'творац независности наше Цркве, њен први Архиепископ, учитељ и просветитељ'.

Важније је бацити још једном поглед на језичку грађу којом се служи Патријарх Павле.

Разумљив, и јасно истакнут као примарна основица његове речи, чини црквена и религијска лексика (Бог, молитва, вера итд.), те о томе не треба даље расправљати.

Други извор пробија се често кроз мрежу религијских израза, а то је речнички фонд људи који чине најширу базу верничке популације – обичан свет без звучних титула и звања, али носилац високих моралних назора. То су углавном људи који се држе традиције и осећају је као део своје културне баштине. Када је проповеди о бадњаку Патријарх

додао опис његов и поступке са њим у старија времена и данас, што ће нам бити дозвољено да поново наведемо:

„Храстово дрво у нашим крајевима је најјаче дрво. На огњишту оно даје највећу светлост и топлоту. Храстов бадњак био је за њих и знак Христове божанске моћи, светлости Његове истине и топлоте Његове љубави. То бадњак треба да означава и нама данас који немамо огњишта у становима, него га налажемо заједнички ево код цркве. То чинимо као и преци наши обраћајући се молитвено Сину Божијем да нас просветли Својом истином, огреје Својом љубављу и оснажи Својом моћи, да издржимо све тешкоће у овом свету идући с њим и носећи крст свој. И још, да нас ојача како би(смо) могли бити сведоци Његове истине. Његове љубави и Његовог мира. У овом свету зла и немира.“

— онда пастирова реч звучи и као прича о старим временима када је храстово дрво, и дрво уопште, било део свакодневице свих људи, и када су знали шта које дрво вреди јер су се служили њиме за грађу и огрев, али и за светиљке итд. Исто се овде десило и са верничком оданошћу Богу: и она је описана као идилична љубав према родитељима, према старијима, према ближњима итд.

Трећи извор патријархових речи и обрта – јесте народна књижевност као високо култивисани део културне традиције српског народа. Последње речи горе наведеног позива на Св. Симеона и Св. Саву богато сведочи о томе: „Њиме посвећен, народ је кроз векове знао, осећао срцем и душом, и држao еванђелске истине да правда држи земљу и градове; да је боље изгубити главу него своју огрешити душу; да је земаљско за малено царство, а небеско увек и довека“.

Лако је и једноставно сумирати овај наш кратки осврт на језик Патријарха Павла.

Прво што се јасно показало, је-

сте да патријархов језик, на први поглед врло једноставан и прост, упућен свакоме ко уме слушати, и пастиру и гренадиру, и попу и ђаку, што би се рекло – ипак у својој суштини је слојевит и у себи разгранат.

Паралелизам је само једна од његових сталних фигура, уобличаваних и варирираних на много разноврсних начина, синдетски и полисиндетски склопљених, синтагматским и реченичним конструктивним механизмима. Ако би ко поставио питање о суштини и смислу разврставања грађе у паралелне форме, на то питање би се могло одговорити следећим начином: паралелизми у крајњој инстанци заправо се приближавају тонски самерљивим целинама попут стихова у песми. Тиме се стварају услови за оживљавање тоналитета и циклизацију наративних импулса излагања.

У току анализе наметнуо нам се патријархов језик и својим лексичким слојевима: од аутентично религијске до простонародне и народне поетске речи.

Велико језичко, стилско и мисаоно богатство испод плашта крајње једноставности.

Упокојио се у Господу Патријарх бугарски Максим

Опело и сахрана Патријарха бугарског Максима

Проћакон Стеван Рајаџић

Поводом упокојења Његове Светости Патријарха бугарског Максима, а на позив Свештеног Синода Бугарске Православне Цркве, Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј са члановима пратње, у којој су били Митрополит црногорско-приморски Амфилохије, протођакон Стеван Рапајић и Владимира Јелић (управник патријаршијског двора), узео је учешћа на опелу блаженопочившег Патријарха Бугарског, у петак 9. новембра 2012. године, у Катедралном храму Светог Александра Невског у Софији.

Делегацију Српске Цркве доочекао је Његово Високопреосвештенство Митрополит Наум, секретар Светог Синода Бугарске Цркве.

Заупокојену Литургију су служили сви бугарски епископи, као и представници свих помесних православних Цркава и то: Александријске, Антиохијске, Јерусалимске, Руске, Српске, Грузијске, Румунске, Кипарске, Атинске, Польске, Албанске и Чешке Право-

славне Цркве. У име Српске Православне Цркве на Светој Литургији саслуживао је Високопреосвештени Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије, а началствовао је Високопреосвештени Митрополит трнавски Г. Григорије, местобљуститељ патријарашког трона.

На опелу је началствовао Његова Свесветост Патријарх цариградски и васељенски Г. Вартоломеј II, коме су саслуживали Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј, Његово Блаженство Архиепископ атински Г. Јероним и Његово Блаженство Архиепископ албански Г. Анастасије са свима горе поменутим епископима.

Светој Литургији и опелу присуствовао је државни врх Републике Бугарске, на челу са председником Росеном Плевнелијевим, као и многобройни културни и јавни радници. Припадници почасне гарде Војске Републике Бугарске све време су држали почасну стражу код одра блаженопочившег Патријарха Максима, као и на улазу у Катедрални храм.

На опелу од блаженопочившег Патријарха Максима опростио се Његова Свесветост Патријарх Вартоломеј, који је подсетио на велики значај вишедеценијске архијерејске службе Патријарха Максима, праћене политичким збивањима која су се у многоме одразила и на Бугарску Православну Цркву, као и на његов одлучан став и донос на очувању канонског јединства са Васељенском Патријаршијом и осталим помесним православним Црквама.

У име Синода Бугарске Православне Цркве, свештенства, монаштва и верног народа од блаженопочившег Патријарха Максима опростио се Митрополит пловдивски Г. Николај, који је изнео животни пут Патријарха – од смрног монаха Тројанског манастира – у коме ће сада, по његовој жељи, почиувати – до долaska на место поглавара Бугарске Цркве 1971. године, после блажене успомене Патријарха Кирила. У свом подужем излагању осврнуо се и на борбу Свјатејашег Максима на превази-

ла жењу раскола, који се нажалост још увек осећа у Бугарској Цркви.

После опела и помена испред Катедралног храма, блаженопочивши Патријарх је испраћен за Тројански манастир, где су похрањени његови земни остаци.

У свом опроштајном говору Његова Светост Патријарх српски Иринеј такође је нагласио велику улогу блаженопочившег Патријарха Максима не само за Бугарску Цркву, већ и за суседне Цркве, јер је, пре свега, био добар човек који је мудро водио брод своје Цркве кроз буру, сциле и харидбе

Биографија Патријарха Максима

Патријарх бугарски Максим (крштено име Марин) Најденов Минков рођен је 29.10.1914. г. у месту Орешак (код Тројанског манастира). У родном селу је завршио школу и полуогимназију. Завршио је Софијску духовну семинарију, а после тога Богословски факултет на Софијском универзитету. Замонашен је 13.12.1941. г., а за јеројакона је рукоположен на Николјдан 1941. године. У чин јеромонаха рукоположен је 14. маја 1944. г., а у звање архимандрита произведен је у јулу 1947. године. У периоду од 1950–1955 служио је у Подворју Бугарске Цркве у Москви. На предлог Патријарха бугарског Кирила 30. децембра 1956. године хиротонисан је за викарног Епископа браничког. Године 1960. изабран је и постављен за Митрополита ловечког. У свом родном крају, и поред тешких економских и политичких прилика, изградио је и осветио неколико нових храмова.

Дана 4. јула 1971. г. на патријаршијском изборном црквено-народном сабору, у саставу од 101 члана, сабраном у пространој Синодалној палати у Софији, Митрополит ловчански Максим је изабран с највише гласова и добио звање Бугарски Патријарх и Софијски Митрополит. Поводом избора објављена је посебна споменица. Током своје патријарашке службе блаженопочивши Максим је посетио углавном све помесне Православне Цркве. Српску Православну Цркву Патријарх Максим је посетио у време Патријарха српског Павла.

Његова Светост Патријарх бугарски Максим је активно учествовао на међудржавним и међуцрквеним скуповима по питању ширења хришћанских мировних принципа. Патријарх Максим је примио почасни докторат на Духовној академији „Св. Климент Охридски“ и био је почасни члан Московске духовне академије. Објавио је три књиге проповеди и беседа под називом *На Господњата нива*. Године 2004. постао је почасни докторат Варшавског универзитета.

Његова Светост Патријарх бугарски Максим упокојио се у Господу 7. новембра 2012. године, у својој 98. години.

у тешким послератним и обезбоженим временима. Такође, Његова Светост је посебно истакао да су односи двеју сестринских Цркава, Српске и Бугарске, били увек коректни и братски, иако је у прошlostи, нажалост, између наша два народа било сукоба, несугласица и ратних дејстава. На kraју, Патријарх Иринеј је пожелео Свештеном Синоду Бугарске Православне Цркве да на њиховом Свенародном сабору, који ће се одржати за четири месеца, изаберу достојног наследника на трону ове древне Цркве, а који ће је водити са истом духовном снагом и мудрошћу као Патријарх Максим.

У послеподневним часовима чланови делегације Српске Православне Цркве посетили су Храм Свете Великомученице Недеље у Софији, где су целивали мошти Светог српског краља Стефана Милутина.

15. новембар — 1096

ПРАВОСЛАВЉЕ 25

Уз стогодишњицу Балканских ратова и Кумановске битке

Улога вере и војних свештеника у ратовима за ослобођење Србије

Пуковник гр Page C. H. Rajić

Имајући у виду значај обележавања стоте годишњице Балканских ратова и Кумановске битке, сматрам за неопходно истаћи важност вере и улогу наших свештеника у тим ратовима. Наиме, указује се потреба да се истакне основни дух и значај веза и односа две веома значајне службе – војничке и свештеничке. Иако се оне по много чему разликују, ипак се у условима васпитавања, оспособљавања и борбене употребе ратних јединица јављају на заједничком циљу, при чему је значај војске која у рату далеко израженији. Ово због тога што војска по својој природи и намени, као најмоћнија физичка сила и најорганизованија, најистрајнија и најпоузданјија морална снага државе, преузима изузетно одговорне, пресудне и неоспорно велике задатке посебно и кризним, а поготово у ратнима временима – у временима од којих веома често зависи и судбина, Отаџбине, државе и народа.

На том плану њене изузетне мисије, што боље њено оспособљавање на моралном, односно духовно-религијском плану има специфичну потребу, садржаје и циљеве. У том смислу је било неоспорно важно духовно васпитање пре свега питомаца Војне академије, потом активних официра Краљевско српске војске, али и осталих старешина и вој-

Свечани улазак Митр. Гаврила у Пећку Патријаршију – 5. децембра 1913. г.

ника, које су проводили, јачали и оплемењивали наши тадашњи војни свештеници.

Уз ове напомене, ваља имати у виду чињеницу да кроз целу нашу историју налазимо честе примере да су свештена лица прихватала да поведу народ на устанак, буну или у борбу и бој показујући завидна јунаштва и страдања са старешинама, војском и народом. Поједина свештена лица окретала су се чак и против наших владара који су својом владавином доводили у питање одређене националне и државне интересе.

Наши свештеници су веома често на све начине помагали народне устанике, попут бачког Владике Јована Јовановића који је 1804. године послao два топа

Карађорђу; са војницима су јуришали у страшне битке као Св. Петар Цетињски 1796. године у боју на Мартинићима; благосиљали и храбрили војску у самој бици и у нападу на непријатеље као поп Богдан Лалевић на Бардањолу 1913. године; као војводе командовали су војском попут јуначког шабачког војводе попа Луке Лазаревића...

На том слободарском, мученичком путу многи су живи спаљивани (као игуман Николај Вукомановић са девет калуђера у манастиру Св. Николе на Врањини на Скадарском језеру), вешани (као пећки Патријарх Јован који је обешен 1613. године у Цариграду, или Патријарх пећки Св. Гаврило Рајић који

је 1659. године обешен у Бруси између два храста), живи черечени (као јереј Георгије Богић, парох у Нашицама, кога су усташе стравично мучиле и масакрирале 17. јуна 1941. године), на колац набијани (као игуман Пајсије и ђакон Авакум које су Турци 1814. године на овакав зверски начин мучили), живи драни (као Св. Теодор Вршачки којег је темишварски паша по пропасти устанка у Банату 1594. године дао живога одрати „на мех“), тровани, дављени, живи бацањи у бунаре, клани, кастрirани, живи у земљу закопавани, живи тестерисани, бatinани до смрти, стрељани, убијани из заседа итд.

И поред свих тих борби и страдања, историјски, односно вековни идеал борбе „За Крст часни и слободу златну“ определила је наша вера и тај дух унела у војску и народ. Током турске владавине над српским народом, борба за „Крст часни и слободу златну“, као посебан израз оданости духу православне вере и љубави према слободи, није могао бити угашен и поред чињенице да су Турци забрањивали окупљање Срба и богослужења у црквама и манастирима.

Пролазећи нашим просторима током половине прошлог века, руском научнику Гильфердинг Александру није промакло запажање да је управо због вишевековног стања ропства под Турцима у појединима нашим крајевима чак и за неколико генерација било онемогућено да види цркву или манастир или да чују Литургију. Питајући се шта Срби знају о Цркви и богослужењу и одговарајући уједно на ово питање, овај Рус каже: „Неколико покољења живело је и умиralo не видевши никада цркву, нити је целога живота слушало Литургију... Знају да страдају за истину, или како се они изражавају, за Часни Крст. Они живе и васпитавају своје потомство у сталној спремности за жртвовање свега, чак и живота за своју веру.“

Међутим, снажно укорењена православна вера у српској кући – која је у одређеном смислу била и мала црква јер су се у њој чували обичаји наше вере и одржавана породична Крсна слава – није у битној мери дозвољавала самозaborављање и отуђивање од своје светле традиције, духовне свести и националних завета.

Колико је у српском народу на свим просторима где је вековима живео био развијен осећај заједништва и тежње да се кадај ослободе ропства и уједине у једну велику државу попут некадашњег Душановог царства, види се из садржаја који је записао Џон Рид 1915. године: „Тајни сан сваког Србина јесте уједињење свих српских народа у једно велико царство... Сваки сељак, војник, зна за шта се бори. Кад је био у колевци, мајка га је поздрављала са: ‘Здраво, мали осветниче Косова!’ Кад би учинио нешто рђаво, мајка би га карала овако: ‘Нећеш на тај начин ослободити Македонију!’ Церемонија преласка из детињства у дечаштво била је обележавана рецитовањем једне древне песме – *Ја сам Србин...*

У школама у Србији децу уче не само географији Старе Србије, него и географији свих српских земаља, по реду њиховог поновног ослобађања – прво Македонија, затим Далмација, Босна, Херцеговина, Хрватска, Банат и Бачка!“¹

О увођењу верског васпитања у српску војску

Темељније и систематско увођење верског васпитања започето је у Војној академији. Наиме, од њеног оснивања 1850. године, предмет *Наука хришћанска* једно време је изучаван свих пет година школовања.² То говори да

¹ Р. Дамјановић, Н. Томић, С. Ђопић, *Србија – српски народ, српска земља, српска духовност у делима српских аутора*, Итака, Београд 1997, стр. 254–255.

² На Курсу Артиљеријске школе који је трајао 5 година, од 31-ог предмета само су се 4 предмета учила свих пет година и то: Наука Хришћанска, Немачки језик,

је васпитању питомца будућих официра српске војске у свето-савском и националном духу посвећивана изузетна пажња и да је оно било снажно изражено.

С друге стране, познавање хришћанске вере код регрутa било је веома слабо. То се види из решења, односно наређења Министра војног ћенерала Косте Протића из 1889. године. Овај проблем је био и раније присутан, али по свој прилици да се прослава 500. годишњице Косовске битке није смела дочекати са таквим незнанијем војника српске војске.

„Приметило се да регрутa приликом доласка у војску врло мало познају основе наше православне вере. Како је пак знање верских прописа нужно за сваког човека, а нарочито војника, јер оно гаји карактере и очвршћава морал што је за војника неизбежно потребно, што треба обратити пажњу у нужној мери и за упознавање војника са хришћанском науком.“

Услед тога је уследило наређење у коме се веома јасно дају задаци и смернице за темељно увођење хришћанске науке у јединице. На крају стоји: „Дане предавања, трајање часова и све остale подробности удешаваће дотични команданти са месним свештеницима – предавачима. Где и ако буде згодније оваква се предавање могу држати и у друге месеце преко године, а не у оне које је напред одређено.“³

О важности вере у војсци и официрском кору поред осталих писао је и Милош Васић. Из његове књиге *Висока војна дисциплина* одabrани су делови који објашњавају суштину, неопходност и моћ вере нашем народу, војсци и официрском кору. Упућује се на разумевање вере посебно код старешина као сталних примера војницима. Подстиче се прихватавање искустава нарочито из ратних

Француски језик и Гимнастика, борење и пливање (Жив. Ј. Ранковић, *Војвода Радомир Путник – његов живот и рад*, Државна штампарија, Сарајево 1926, стр. 33).

³ Видети: *Недељни лист „Српска војска“*, 1889, стр. 92.

времена и провођење војно-религиозних радњи са свештеницима на плану окрепљења морала и вере у себе, Бога и победу, све на пољу остварења националних идеја.

Како је официрски кор представљао срце, моћ, вође, васпитаче и учитеље војницима, то је он морао и по питању побожности бити на достојној висини, поготово што значај вере у рату тек долази до пуног изражaja. Чињеница је да су на простору Косова и Старе Србије били наши најзначајнији манастири и задужбине српских царева и краљева, те се и тим поводом указивала потреба веће побожности.

О односу заклетве, вере и отаџбине

Поред полагања заклетви у српској војсци (где се директно и видио тај однос), он се објашњавао у говорима, беседама, књигама и чланцима. То потврђују и следећи изводи:

„Слобода Отаџбине и њена заштита зависе од светиње наше заклетве – тако мора мислити сваки војник. Који војник не буде поштовао ту светињу, опасан је за народ, његове интересе и спокојство.“⁴

„Заклетва је позната из најстаријих давнина, и њом се слу-

⁴ Милош Васић, *Висока војна дисциплина*, Нова штампарija „Давидовић“, Београд, 1909, стр. 51.

Српска артиљерија
у Тетову

пре свега да погоди осећање чести, како би свако сматрао да је срамотно да буде кажњен. Посебно се водило рачуна да се никако нису смеле примењивати нечакне казне, односно оне казне које убијају част и достојанство човека и војника, док се злостављање војника строго кажњавало.

Као илустрације о изванредној важности частолубља у војсци могу да послуже следеће изреке: „Ништа не вреди војска без частолубља.“ (Наполеон) „Без частолубља не може бити ни војсковођа, ни поштени генерал, ни официр, па чак и прост војник.... Само частолубље и послушност могу да истешу доброг и правог војника.“ (Суворов). Уз ове изреке истицано је и следеће: „Частолубље слабо дејствује на мекушне, неосетљиве духове и незналице; њима треба што год материјалније да се узбуде. Али ово осећање, у односу са живописним, чувствителним, оштроумним карактером војника, могућно је да све учини у његовом жарком уображењу. Оно се заузима жарко за част, која ће се увек рађати у способним рукама, као најбоље средство да узбуди своју храброст, и да поведе победи.“⁸

О свештенству у српској војсци у Балканским ратовима

У српској војсци Краљевине Србије уведени су војни свештеници да на плану духовног рада подстичу и оплемењују оне елементе војничког духа који су неопходни војсци да победи. То су верност, дисциплина, другарство, частолубље, храброст, великолудност, пожртвовање и наравно побожност. На основу таквих циљева и беседе свештеника биле су усмерене потребама предстојећих борбених радњи, у складу са наређењима команданта.

За војне свештенике бирали су се они свештеници који су имали јачи осећај за војску, њен живот и дух и задатке које она има. Из ратне праксе наших војних све-

же скоро сви народи на свету, да потврде дела из прошлости или садашњости, а и да би осигурали судбину будућности. Ње има разних облика, спрам епохе, народности или лица које ју полаже, или према приликама када бива.⁵

„Заклетва је свечано обећање дато у име Божије, а задахнуто најплеменијим обећањима грађанина и војника, да ћемо своју дужност испунити ма каквих нас жртава то стало. И овде је религија основа заклетве.“⁶

„Отаџбина све своје наде полаже у светињу и сигурност наше заклетве и војничку храброст. Заклетва, коју полажемо пред Богом, то је завет, да ћемо одржати светињу части за срећу своје отаџбине.

Кад се заклињемо у име Божије, и залажемо своју савест, ми призивамо за сведоке и јемце, да ћемо одржати заклетву; ми залажемо своју част и своју веру да ћемо штитити сва добра наше Отаџбине и рода српског.“⁷

О частолубљу у војсци

У раду са војницима и кроз рад војних свештеника утицало се на развијање частолубља. Тако је поред осталог, било снажно присутно схватање да казна мора

⁵ Исто, стр. 48.

⁶ Исто, стр. 49.

⁷ Исто, стр. 52.

⁸ Исто, стр. 192.

штеника, показало се да су они били моћан подстицај војсци и помоћ својим официрима нарочито у припреми и извођењу борбених дејстава.

„Сваки војни свештеник зна, да се може одржати говор који одушевљава за борбу и улива наду у заштити Божију. Зато мора стјати на застави: *За веру, Краља и Отаџбину*.“

Сви примери беседа и благослова наше војске од свештеника одишу истим светосавским и витешким духом. У том смислу је значајна беседа уз благослов Митрополита Димитрија коју је одржао у Саборној цркви на дан објаве рата Турској. Тада је поред осталог рекао:

„Побожни Срби!... Па ипак је ево куцнуо напослетку, жељени час: уверђена правда Божија јавља се као осветник потлачених паћеника... Наша војска и њихове заставе ево се јављају као извршиоци Божје правде... да пруже братску руку очајница, да за њих пролију крв своју и да их слободне уведу у заједницу свог дома државног... Нас питају: што војску дижете, куда идете?... Не идемо туђинима него својој браћи! Идемо тамо где нам је колевка, где је непријатељ запустио огњиште наше просвете и славе... И идемо славном Косову, да се поклонимо јуначким сенима честитога Кнеза Лазара, Милоша Обилића, и других храбрих вitezова, који са њима изгинуше,

да вечно живе... Идемо својој Патријаршиji... Дечанима... Грачаници... Тамо идемо да се с браћом Црногорцима загрлимо у загрљај неразлучни...⁹

Наши војни свештеници показали су се достојнима своје службе за време Балканских и Првог светског рата. Балкански ратови су били њихово прво велико искушење и потврда напорног рада, пожртвовања и страдања. О томе су писани ратни извештаји и чланци. Иако је тада у Закону о устројству војске било регулисано питање да свештеници нису борци, ипак је било њих који су учествовали као добровољци и четници, а неки командовали и четама. За време Балканских ратова, у јединицама српске војске било је распоређено 94 свештеника. Већи део нераспоређених свештеника се јавио властима за ангажовање у овим ратовима.

„Тако на пример, многи свештеници радили су по војним станицама и болницима као комесари, благајници, или болнички свештеници, затим су скупљали прилоге за Црвени крст или било чланови Одбора за помагање породица сиромашних, погинулих војних обвезника, укратко старали су се да се ратници што боље опреме, да се ратници што боље дочекују, да њихове породице док су они на бојном пољу ни у чему не оскудеју... Свештенство је у прошлим

⁹ Весник српске цркве, 1912, стр. 982–983.

ратовима имало и својих жртава који су пали свесно и неуморно радећи за слободу своје браће и величину своје Отаџбине.“

Ево имена неких српских свештеника којих потомство треба да се сећа. Војни прота Сава Кезић је умро у Београду изнурен војним тегобама. Војни свештеници који су пали као жртве колере на бојном пољу су: Михајло Јеврић – парох звездански (округ тимочки) умро у Велесу; Милош Терзић – парох ваљевски умро у Куманову; Боголуб Ковачевић – свештеник оровички (округ подрињски) умро у Скопљу, Љубомир Радивојевић – парох кушиљевски, умро у нишкој војној болници, Милутин Момировић – парох поповички, умро у Скопљу; Драгољуб Поповић – капелан мозговски, и свештеник Милета Стојановић, оба умрли од колере. На бојном пољу своје животе су оставили и свршени богослови Богословије „Свети Сава“ Божидар Максимовић, Секула Васиљевић и Вукашин Бекшић.

Да напоменемо и оне свештеничке жртве који падоше пред сам рат, бранећи своју паству и српско име. То су свештеници Данило Поповић, Петар Бачанин и Филип Крсмановић. Свештеник Данило погинуо је у борби са Арнаутима на Врелу 4. октобра 1912. г., а свештенике Петра и Филипа су Турци заклали у Новопазарском санџаку. Па и за нишког Владику Доментијана може се рећи да је страдалник рата јер је обилазећи болнице и рањене, оболео од тифуса и од те болести умро.¹⁰

На крају, а у поводу прославе стогодишњице Кумановске битке и Балканских ратова, с поштовањем сетимо се и њих. Наши војни свештеници показаше се на пољу своје племените мисије и службе, части и родољубља, пожртвовања и упорности, у најбољем светлу и достојном делу. Нека им је вечна слава и хвала!

¹⁰ Балкански рат у слици и речи, књига друга, фототипско издање, Издавачко предузеће „Јовановић и син“, Београд 1991, стр. 583.

– Пре сто година –

Врсте „изненађења“

Живорад Јанковић

Постоји низ оних који су поред Живојина Мишића били „изненађени“ почетком рата. Може се, чак саставити дуга листа „изненађења“ како према каснијим исказима учесника тако и по текстовима истраживача. „Битка на Куманову била је за све нас почев од ћенерала Путника па до последњег члана војске највеће изненађење, јер је нико није очекивао на том месту...“ „Битка на Куманову била је добијена у један сат по подне 11. октобра. Али ни после завршетка борби ни дugo после тога наши нису знали шта је учињено на оном месту. Тек сутрадан кад су наши обишли бојиште и видели страховити број мртвих и рањених Турака као и силну артиљерију од Пчиње па до Скопске Црне Горе увидели су да је то озбиљна битка... И поред присуства турске артиљерије башибозука, коњице ни један од нас ни не наслућиваше да ћемо овде водити крватни бој – решавајући битку. Сви рачунасмо на некакав моментан застанак док не стигну остале снаге.“

Ноћ 9/10. октобра „На целом бојишту није било ни једног знака, који би у најмањој мери могао наговестити да је непријатељска главна снага ту, у непосредној близини пред фронтом... Све је било као поручено да се потпуно успава пажња војске... „Да нам је те вечери неко казао да ћемо мисутра терет да на понети на нашим плећима и

да ће то бити један од најзначајнијих догађаја у нашој историји и да ће се сутрашња ситуација свом тежином срушити на нас ми бисмо му се у очи наслејали. ... Сви извештаји гласе да Турака нема нигде у близини! Зар наша коњица није напред?!... Турци су на Овчем Пољу тачно онако како их је поставила наша врховна команда...?“

Говори се и о „изненађењу“ код противничке стране: „Да Турци 1912. нису били изненађени брзином мобилизације и концентрације наше војске, која је одмах почела операције, врло је вероватно да би они потражили решење сукоба на Овчем Пољу“.

Неки као славни научник Милутин Миланковић о почетку рата су сазнали тек на дан мобилизације – и то на путу за факултет где је мислио да одржи редовно предавање.

„Било је то 17. септ. 1912. г... На путу ка Универзитету сретох свога колегу и пријатеља Станоја Станојевића.

Куда? – запита ме.

На Универзитет, да одржим своје предавање. „На лево круг“ – рече ми заповедничким војничким гласом.

Забезекнух се, а он ми исприча да су сва предавања отказана, јер ће у два сата поподне бити објављена општа мобилизација.

Тачно у то доба растрчаше се новинари по улицама са засебним издањима којима се саопштавало наређење краља Петра да

се целокупна војска стави у мобилно стање...“

О предстојећем рату брњало се по целом Београду да је то чак и до овог основном послу преданог научника дошло али то су „приче“. „И врапци“ у Београду су цврктуали да ће се главна битка бити на Овчем Пољу. То је морало бити познато и турском војном изасланiku у Београду и турској војној команди.

Тад је турски војни аташе у Београду био Фети паша, касније у почетку рата командант VII корпуса турске вардарске војске. То постављање није било случајно: „Фети-паша по објави рата, као што веле, поручивао је својим познаницима у Београду, где је он дуго био турски посланик, да иако му је врло жао, пошто веома воли Србе, ипак ће са својом војском морати доћи у Београд“.

Чуло истраживача познатог научника упућује на закључак да је Турска под утиском тих вести чинила одговарајуће измене свог плана или за инернте Србе то је „висока наука“ па су се надали да генерал Путник о томе води рачуна. „Одговори да начелник нашег Ђенералштаба, Радомир Путник, сигурно води рачуна и о свима тим могућностима и да о томе нема шта да се бринемо“ а испоставило се да је Путник у том погледу још „већи Србин“ од своје околине, те је и сам веровао у причу о одлучујућем сукобу на Овчем Пољу.

Радомир Путник (1847–1917)

Оно „право“ и конкретно стигло је ипак неочекивано. И најмоћнији умови Европе тога времена су веровали да ће се ипак проћи без рата. „Турска је живела у уверењу потпуне безбедности од стране Балкана и Влада је дала Парламенту чак и изјаву да никада балкански хоризонт није био спокојнији. Турски кругови су били толико уверени да се балканске државе не могу споразумети.“

Тридесет пет година раније покушала је, тада само аутономна кнежевина, Србија да сама наимира рачуне са Турцима. Млада држава која тек стиче своју војску наивно је веровала да то неће бити тешко. Сматрало се како ће то изгледати као парадна шетња до Ниша. А потом и даље: „У савршеном потцењивању Турске, мишљаше свак од ових комandanata да ће лако до Цариграда стићи моћи. Нажалост већ најближа будућност белодано ју доказала ову самообману.“

Нешто од тог неоснованог оптимизма живело је и 1912. године и ако су тада водећи официри на првом месту Ра-

домир Путник, Живојин Мишић, Степа Степановић – „далеке“ 1876. били тек на почетку војне каријере или су услед рата прекидали своје војничко школовање.

Живојин Мишић говори о крају јула а не знања и „незнанња“ о ономе шта предстоји само за неколико дана има и до средине септембра иако се понешто „зучкало“ као што обично бива. „Дознадох (посредно) да ће рата бити али то

је већ био 12. септембар а дотле никад ништа не чух.“

Извођење тако опсежних припрема као што је набавка и складиштење хране по већ испражњеним касарнама и школама чији су житељи у редовним приликама сада под видом маневра недељама „на терену“ није могло остати потпуно у тајности.

Више старешине о томе упорно и доследно ћуте док „оперативци“ понешто причaju људима у које имају поверења: „зашто сам онда ја напунио инжињерску касарну са брашном од сутерена до тавана. За рат се спрема свуда и шта има да (се) крије“.

„Нешто се научуло, па су питали мене да ли што више нисам сазнао у Београду Пошто сам видео да сви који то знају, тако брижљиво крију, рекох да не знам ништа више од њих, јер кога год сам питао, одговорио ми је да то није могуће“. И чување тајне има свој механизам и своје „тајне“.

И сам Никола Пашић још другог септембра изјављује човеку у кога има поверење: „Могу вам рећи да за рат са Тур-

ском има 90% истине, а 10% да га неће бити“.

И према поменутом сведочењу Живојина Мишића, маневар у лето имао је на уму могући одговор на напад аустроугарске војске. У стању насталом током анексионе кризе после 1908. рачунало се на већу могућност сукоба са империјом са севера него са Турцима, што говоре и други. Међутим, та чињеница се кроз литературу губи тако да се ствара утисак како се мислило само на ослобођење јужног српског простора. „Треба још узети на ум да народ и друштво у Србији нису последњих година никако били спремани за овај рат, за рат против Турака. Рат против Турака дошао је углавном сасвим изненада. У току ноћи стигла нам је вест о анексији Босне и Херцеговине. Говорило се о неизбежности рата. Наређен је сазив резервиста. Ове су се вести врло брзо пронаеле кроз цео пук. У разговорима се истицала велика непријатељска снага али се овако закључивало: „Непријатељска је војска много велика, сила и спремна. Али, ако нас нападну, запамтиће нас као никога дотле“.

Гледано очима бившег дипломате то изгледа овако: „Гроф Ерентал нас је пробудио и отворио нам очи пред опасношћу која нам је од Аустроугарске претила. Ова опасност била је велика и стварна... Србија је почела озбиљно да се спрема војнички и постала је снажна што су и показали доцнији ратови... Говорио сам му о претњама Аустроугарске и о њеном могућем упаду у Србију, да бих из његових уста чуо шта би Русија у том случају радила... Рекао ми је да зна да је положај Србије најтежи и да нам прети инвазија од стране Аустроугарске али да су у Русији и народ и Влада одсудно противни каквом рату...“

Рат са Турцима до кога долази после успешно скlopљеног савеза хришћанских држава стиже нагло и „непланирано“. ■

Поводом текстова о „Јеванђељу по Исусовој жени“
објављеним у *Политици*, *Вечерњим новостима*
и другим домаћим дневним листовима

„Христијада“ по Карен Кинг или против нове гнозе увек лажно зване

Радован Пилићовић

Господ Исус Христос, оваплоћени Логос, предвечни Син Небескога Оца, представља централну личност светске и људске историје. По својој преизобилној љубави за палог человека и Адамово потомство Бог Отац је одлучио да пошаље Сина свога који се обукао у људску природу, постао савршени Човек не престајући да буде савршени Бог који је у свему сличан нама сем у греху.

На чињеници Оваплоћења као пресудно богословској, али и историјској истини темељи се читава православна антропологија (човекословље). Као део богословске науке, антропологија је угњеждена у системске науке доктричног богословља. Са правом се каже да је православна антропологија христоцентрична, да се свака научно-философска и богословска беседа о човеку заснива на чињеницама христолошким, на благовештеној поруци о сотиролошком делу Господа Исуса Христа, оваплоћеног Логоса, Богочовека, који је у конкретном историјском тренутку, на почетку римске империјалне величине у медитеранском басену „када је Август једини владао на земљи“, у Витлејему заплакао богомладеначким плачем.

Чекали су Месију старозаветни пророци изабраног Израиља. Њега су навешћивали и великаны (поете и филозофи) културног незнабожачког света, попут Платона, Сенеке и Вергилија. Историја религије код неких поменутих примера одмахује главом ценећи да се ради о интерполацијама, али на шта је мислио Публије Вергилије Марон када је у једној од својих еклога певао: „Само ти, о чедна Луцино, покажи се милостива када се дете буде рађало, с њим ће нестати гвоздени и настаће по читавој земљи златни век“ (превод В. Чајканића, великог српског научника). У оном питању Понтија Пилата: „Quid est veritas?“ видимо заједљиви римски скептицизам једног прагматичног политичара и правника, али и чежњу человека чије идолско жртвоприношење на оно „дајем“ ништа не одговара и ништа не „даје“, јер су идоли „дело руку човечијих, очи имају а не виде, уши имају, а не чују“ (Пс. 113, 12–13). А Господ је постао човек у његово време, он је тај сурориј представник из света политике, историјски и хронолошки персонални међаш, потребни симбол који тражи приземно и просечно „мњење“. Зато је „Пилат упао у Вјерују“,

како каже једна српска народна изрека.

Читаво Средоземље имало је некакав егзистенцијални грда без Спаситеља нема цивилизацијског напретка. И небо се спустило на земљу, Бог се оваплотио – када је културни свет био под једном политичком влашћу, када је порука Цркве могла лакше да се проноси и преноси средствима комуникације тадашњег нивоа и степена. Читава историја човечанства је узрастање у богопознању, што на једном месту рече, записавши, Св. Климент Александријски.

Дубровачки песник Џоно Палмотић – чија се сочињенија по језику, епохи и културолошкој подлози искрено посматрана морају узети као део корпуса српске књижевности, иако има стране узоре – епично обрађује, маниром народне песме и народног стиха, јеванђелску приповест и историју о земаљском животу Господа Исуса Христа, али никада не заборавља да Он као реална личност и актер у повести има свога „Ћаћка небесног“ и „привечног Родитеља“. Личност земаљског Исуса, Његов историјски аспект, спољашње чињенице из Његовог боравка међу људима занимале су га много пута и на многе начине...

Вера православна је попут теразија са два тега, Св. Писмом и Св. Предањем. Ако се један тег помери, ако претегне Писмо није добро. Много има тога „што учини Исус“ да „ни у сами свет не би стале написане књиге“ (Јн. 21, 25)! Опет не бисмо били добри историчари јер немамо све изворе на располагању. А Предање без јасног упоришта може да се извитеопери код несталних и непостојаних људи у бајке и басне, у гнозу оног века (III иза Христа), као и овога нашег (XXI). „Шта говоре људи, ко сам ја“, питао је Господ окунућене апостоле, и тада је „Стена“ међу њима дао тачан одговор „Ти си Христос, Син Бога живога“ (Мт. 16, 13–16)!

Предање, Св. Предање Свете Саборне Цркве „насаждене на востоце“! Без контекста које оно пружа нема правилног разумевања и сотириолошке функционализације новозаветних текстова. Нови Завет, посматран у кључу компаратистике и историје религиозних идеја, лако се на једном клизавом терену доживљава не као књига Откривења већ као надоградња за сензацију и отмену езотерију.

Професорка са Харвардског универзитета Карен Кинг лан-

сирала је у јавност „нове детаље“ о земаљском животу Исуса Христа. Те новине која она саопштава и „научна открића“ заснивају се на египатском папирусу из 4. века, написаном на сахидијском дијалекту, за који се претпоставља да је предвод старијег грчког изворника из 2/3. века. Папирус садржи непуних 8 фрагментарних редова, који неповезани и искасано доносе „сензацију“ по којој је Исус био жењен?! (фр. 4–5: „Моја жена... она ће бити у стању да буде мој ученик...“ – „η γυναίκα μου... θα μπορεί να είναι μαθήτριά μου“).

Карен Кинг је до папируса дошла волшебним путем, преко колекционара древностима који јој се 2010. године обратио са молбом да она, као зналац стarih оријенталних језика, преведе текст. Трговац старијана, чије се име још не саопштава у јавности, наводно је до папируса дошао на сајму антиквитета у Немачкој. На Западу се повела полемика око оригиналности списка, аутентичности текста, а неки аутори јавно прозивају Карен Кинг – да је реч о бескорупулозном фалсификату, покушају обмањивања јавности и вређању верских

Карен Кинг са папирусом

осећања хришћана (нпр. проф. Франсис Вотсон [Francis Watson] са Дарамског универзитета, стручњак за коптске текстове др Кристијан Аскеланд [Christian Askeland] итд.). Полемика се води између следећих идејних упоришта: да је реч о папирусу који се уклапа у савремену гностичку литературу 3–4 века и да је реч о намештеном, излажираном и намерно кривотвореном документу са сензационистичким циљем.

А шта се нас дотиче теорија једне харвардске професорке? Не би превише и директно, а да њене гностичке и злонамерне теорије нису популарисала и домаћа средства информисања, поједине високотиражне дневне новине које тако свесно или несвесно врше мисију смућивања и „разхристовљавања“ православног српског народа.

Духовна музика

Деценија рада Камерног хора

Милица Андрејевић

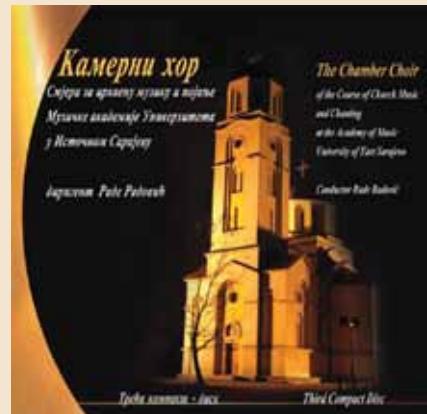
Академске 1998–1999. године на Музичкој академији у Источном Сарајеву (тада Српском Сарајеву) на иницијативу Митрополита дабробосанског Г. Николаја отворен је Одсек за црквену музику и појање. Тиме је остварена вишедеценијска тежња српских епископа попут Теодосија Мраовића (1883–1889) и Дамаскина Грданичког (1931–1969), да се појање и типик, као најзначајнији сегмент православног богослужења, систематски изучавају и негују. Ово је до сада једини студијски програм посвећен изучавању црквеног појања код Срба, а поред кандидата с музичким образовањем могу му приступити и свршени богослови. Студенти, који долазе из разних делова Србије, Црне Горе и Босне и Херцеговине као главне предмете слушају: црквено појање с правилом, литургику с црквеном умјетношћу, историју црквене музике, хорско дириговање, црквену хорску музику, вокалну технику и још 16 обавезних предмета међу којима су и црквено-словенски језик и Свето Писмо.

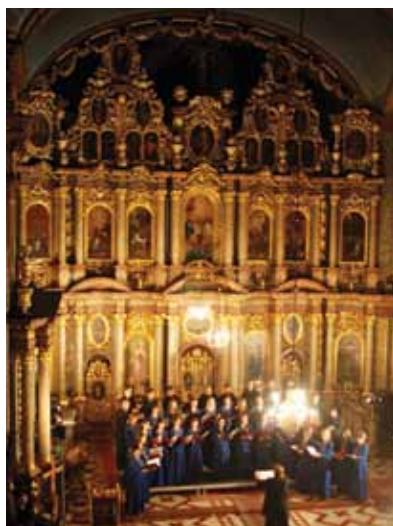
Поред редовних студијских обавеза, велики број студената овог одсека, али и других одсека на Музичкој академији у Источном Сарајеву, укључио се у рад мешовитог Камерног хора. Хор је основан 2001. године захваљујући композитору, хармоникашу и диригенту Радету Радовићу, а на иницијативу Митрополита Николаја. У почетку је овај ансамбл деловао као црквени хор подређен потребама Српске Православне Цркве у Сарајеву. Временом се делатност и репертоар Камерног хора проширила на бројне јавне наступе у земљи и иностранству. Поред духовне музике српских и руских композитора, почели су да изводе и световне композиције. Посебно место заузеле су интерпретације савремених хорских партитура инспирисаних српском фолклорном и црквеном традицијом. Године 2011. Камерни хор Музичке академије у Источном Сарајеву обележио је десетогодишњицу рада.

Тим поводом из штампе је изашла монографија „Деценија рада Камерног хора Музичке академије у Источном Сарајеву (2001–2011)“. Аутор је диригент Раде Радовић, музичар који се уметнички обликовао за време седмогодишњег студијског боравка у Москви на Руској музичкој академији „Гњесин“. Ослењајући се на извештаје које је сваке године, од оснивања Камерног хора, слао Митрополиту Николају, са-

чинио је Летопис обогаћен бројним фотографијама и једним ДВД записом. Летопису претходи предговор и сажет текст о раду хора, попис награда и признања (17 награда и бројне дипломе и медаље), подаци о диригенту, списак певача, преглед објављених компакт-дискова. На крају књиге дати су осврти на рад хора из пера музичких стручњака, затим попис фотографија на српском и енглеском језику, текст о хору, ЦД издањима и диригенту на енглеском језику.

Књига је објављена 2011. године у издању Завода за уџбенике и наставна средства и Музичке академије у Источном Сарајеву, а прихваћена је као допунска литература на Музичкој академији Универзитета у Источном Сарајеву. Осим монографијом, деценија рада Камерног хора, обележена је и ЦД издањем (трећи ЦД) на коме су присутна дела различите провенијенције. Поред неизоставних хармонизација Корнелија Станковића (*Достојно јест*, *Христос воскресе*) и Стевана Мокрањца (*Да исѣравишија молитва моја*), заступљени су и српски једногласни напеви из периода од 15. до 18. века (*Восклинете бојови*, *Сербски киноник*, *Словес твојих ученије*), затим руски, византијски и латински напев вакршњег тропара. Стваралаштво Сергеја Рахмањинова, композитора који заузима посебно место у репертоару и интерпретацијама Камерног хора, представљено је са две песме из Литургије Св. Јована Златоустог (*Слава... Јединородни Сине, Тебе појем*). Посебну пажњу заслужује снимак *Ојела* Кости Манојловића. Дело је посвећено „вечној сени краља Александра Првог Карађорђевића“ и спада у ређе извођене духовне композиције српских аутора. Засновано је на богослужбеним текстовима с поретком: *Свјати Боже, Велика јектијенија, Њеси свјаши, Житијскоје море, Со свјатими, Дуси и души, Вјечнаја љамјај* или без употребе црквених напева. Колико нам је познато ово је први објављени звучни запис дела иако је београдска публика имала прилику да га чује на Фестивалу Хорови међу фрескама године 1995. у извођењу Хора Лицејум из Крагујевца под управом Милоја Николића. *Ојело* заузима уводни део трећег компакт-диска Камерног хора Смјера за црквену музику и појање Музичке академије у Источном Сарајеву. Музичку целину диска затвара *Једанаесета рукојев* Стевана Мокрањца, једина световна композиција на овом звучном издању.

Панчевачки дани духовне музике

Милица Андрејевић

Панчево је увек било место са разноврсним културним дешавањима и високим нивоом духовне свести. Захваљујући томе, грађани ове дивне вароши на обали Тамиша изборили су се 1838. године за оснивање „Панчевачког српског црквеног певачког друштва“ при Храму Успења Пресвете Богородице. Друштво је било значајан духовни и национални ослонац српском становништву у свим деловима тада окупирале Србије, а има значајну улогу у животу Панчеваца и данас. Златни период рада до Другог светског рата замењен је борбом за опстанак после рата, а затим поновним обнављањем крајем 20. века. Године 1998. – поводом обележавања 160. годишњице хора – организован је тродневни музички фестивал под називом „Поју Богу мојему дондјеже јесам“. У наредним годинама ова манифестација је прерасла у Међународни фестивал „Панчевачки дани духовне музике“ захваљујући сарадњи Српске православне црквене општине Панчево „Центар“ и Општине Панчево, институција које су и данас организатори фестивала.

Реализациони део поверен је „Панчевачком српском црквеном певачком друштву“, уз подршку Културног центра, Дома омладине, РТВ Панчево и „Панчевца“. У првим годинама хорове учеснике бирали суprotoјеј-ставрофор Милован Глоговац, иницијатор фестивала, и академик Димитрије Стефановић, дугогодишњи диригент Друштва. Од 2003. године у селекцију и организацију укључује се Вера Царина, садашњи диригент „Панчевачког српског црквеног певачког друштва“ и уметнички руководилац Дане духовне музике.

Ове године у периоду од 1. до 3. новембра одржани су петнаesti Панчевачки дани духовне музике. Први дан фестивала почeo је мултимедијалном презентацијом „Духовност и инклузија“ (у Светосавском до-

му у Панчеву) и наступом инклузивног хора „Звуци у јабуци“ којим руководи Вера Царина. Хор је основан у априлу 2012. године

у оквиру Дома за лица ометена у менталном развоју „Срце у јабуци“ (Панчево). Певали су једну духовну и две народне песме.

Поред овог ансамбла, током првог дана фестивала публика је имала прилику да чује Дечији хор „Панчевачког српског црквеног певачког друштва“ под управом Љиљане Јошић, Црквени хор „Света Три Јерарха“ из Алибунара под управом Здравка Крсмановића и Хор „Београдски мадригалисти“ под управом Александра Брујића. Све три ансамбла певала су у Саборном храму Успења Пресвете Богородице, изводећи српске и руске духовне напеве.

Други дан фестивала обележен је изложбом Петнаестог међународног фестивала „Панчевачки дани духовне музике“ и изложбом радионице Дома „Срце у јабуци“. На затварању фестивала певали су хорови „Свети Јован Крститељ“ из Бачке Паланке под управом Снежане Жуjiћ, и хор домаћин – „Панчевачко српско црквено певачко друштво“ под управом Вере Царина.

Публика је с радошћу испратила програм Дана духовне музике у Панчеву, фестивала који је у протеклих петнаesti година окупио бројне, пре свега црквене хорове, из Србије, Црне Горе, Републике Српске, Румуније, Бугарске и Италије.

Култура Срба у Дубровнику (1790–2010)

Из ризнице Цркве Св. Благовештења у Дубровнику

„Култура мањине је као ДНК сваке већинске историје и културе.“

(Владика захумско-херцеговачки и приморски Г. Григорије)

УАрхиву Србије, средином октобра 2012. године представљен је каталог—монографија *Култура Срба у Дубровнику 1790–2010: из ризнице Српске православне цркве Светог Благовештења*. На промоцији су говорили Његово Преосвештенство Епископ захумско-херцеговачки и приморски Г. Григорије,protoјереј-ставрофор Горан Спаић, парох Цркве Св. Благовештења у Дубровнику, Братислав Петковић министар културе и информисања у Влади Републике Србије, проф. др Мирослав Јовановић са Филозофског факултета Одсек за историју, и др Мирослав Перишић, директор Архива Србије. Као изасланик Патријарха српског Иринеја, промоцији је присуствовао Епископ хвостански Г. Атанасије (Ракита). Били су ту и бројни пријатељи Архива и колеге, те Дубровчани који живе у Београду.

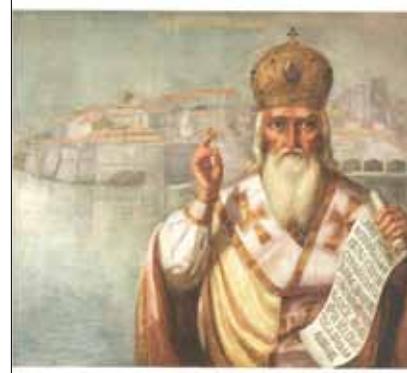
Братислав Петковић, министар културе и информисања, је истакао, да се овим пројектом ушло у истраживање културе Срба ван земље, и да је извршена детаљна реконструкција једног дела њене историје (1790–2010). „Сама изложба показује и велико богатство сачуваних артефаката – у документима, књигама, иконама, портретима и предметима примењене уметности из којих се може ишчитати историјски садржај,“ рекао је Петковић и констатовао да је Министарство културе и ин-

формисања одмах препознало значај овог подухвата, и у пуној мери подржало пројекат.

Његово Преосвештенство Епископ захумско-херцеговачки Г. Григорије, је поздравио марљиве стручњаке који су учествовали у вишемесечном настању ове, књиге-студије. Осврнувши се на речи директора Перишића, потврдио је његову констатацију да се озбиљном културном политичком и националном стратегијом може довести до превазилажења духовне кризе. „Овај каталог је корак на путу да се превазиђе нека врста културног вакума и духовне празнине, која је настала у Дубровнику између Срба православца и Хрвата римокатолика у минуле две деценије,“ напоменуо је Владика и додао „да је на самом почетку рада постојала бојазан од уплитања политичке, али је на срећу све кренуло по добру. У том смислу и јесте благословена изградња културних спона, јер оне умногоме надилазе духовне кризе. Умешна и мудра културна политика једног народа издигне културу у сферу универзалног и духовног тамо где је њој и место.“ „Културна баштина Срба у Дубровнику“, рекао је Преосвештени, „презентирана међу корицама ове монографије, угледала је светло дана захваљујући о. Горану Спаићу, др Јелици Рељић, те директору Архива др Мирославу Перишићу, као и бројним стручњацима који су у реализацији учествовали. Овим каталогом је показано да

КУЛТУРА СРБА У ДУБРОВНИКУ 1790–2010

из ризнице Српске православне цркве Светог Благовештења

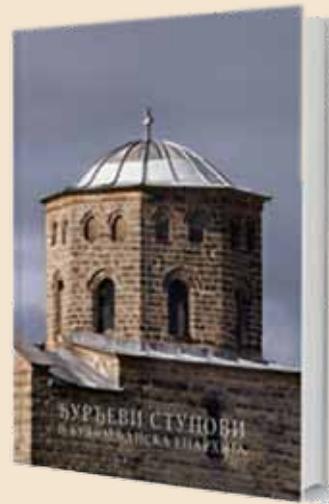

Братислав Петковић
Епископ захумско-херцеговачки Г. Григорије

је, иако мањинска, национална и верска култура Срба у Дубровнику оставила свој неизбрисив допринос. Она није била изолована, ендемична појава затворена у себе, већ саставни део читаве дубровачке културне баштине. Васпостављањем покиданих веза кроз овај пројекат надишао се, барем на микро плану, духовни пад раних деведесетих и доказало се да култура може да премости политичке, верске и националне баријере,“ – закључио је Владика Григорије.

Професор др Мирослав Јовановић је рекао да се из дубровачких докумената може ишчитати историја Србије. „Овом монографијом забележено је историјско трајање Срба у Дубровнику кроз шест целина књиге. Но“, додао је Јовановић, „ово је део ширег пројекта који подразумева заштиту духовне и културне баштине Срба која је настала ван Србије, а на ко-

Зборник Ђурђеви Ступови и Будимљанска епархија

јем већ дуже време ради Архив. Сегменти ове баштине се чувају у Трсту, Бечу, Сент Андреји, Темишвару, Хиландару. Смисао, овог посла је очување историјске свести о свеукупном српском културном благу“, констатовао је проф. Јовановић упозоривши на чињеницу да историја Србије није „река праволинијског тока, већ да она има своје меандре, рукавце, понорнице, мртваје и делте, те је некада њена снага велика, а некад је једва видљива. Нема великог 'метанаратива' који тече од Немањића до данас, и ако тако будемо гледали постоји ризик да се пропусте значајни детаљи.“ На крају је утврдио проф. Јовановић да се српска култура у Европи шири од Лajпцига до Хиландара.

Парох Цркве Св. Благовештења,protoјереј-ставрофор Горан Спаић, као непосредни покретач и актер читавог посла, је рекао да је дефинисан и историјски оквир који се истражује и приказује. То је период оснивања српске Црквене општине, крајем XVIII века – па до данас. „Држали смо се постојеће грађе и онога зашта се може донети непобитни суд. Средњи век у Дубровнику је био прилично познат, али ова грађа, настала у минула четири века, представљала је релативну новину за ширу јавност“. „Дубровник је“, констатовао је о. Спаић, „град – симбол зближавања два народа, српског и хрватског“. Сећајући се свих добротвора оснивача и ктитора благовештењског храма и ризнице, напоменуо је да је овај каталог наш дуг прецима, православним Србима у Дубровнику, који су, ношени јеванђелском љубави, градили и стварали парохију, достојну града у којем су живели. „Њихова имена су свакако записана на небесима, али би било јако опасно за нас и наше потомке да они падну у заборав“, рекао је на крају protoјереј-ставрофор Горан Спаић.

mr Биљана Цинџар Костић

Премоција Зборника радова Ђурђеви Ступови и Будимљанска епархија одржана је у петак 12. октобра 2012. г. у свечаној сали Ректората Универзитета у Београду у организацији Епархије будимљанско-никшићке, Института за историју уметности Филозофског факултета у Београду, „Службеног гласника“, Института за теолошка истраживања ПБФ и Полимског музеја Беране. Овом догађају, поред великог броја посетилаца, присуствовали су и Њихова Преосвештенства епископи: нишки Јован и хвостански Атанасије (Ракита), као и министар културе у Влади Републике Србије, Братислав Петковић, истакнути професори Београдског универзитета, приређивачи Зборника и бројни културни посленици.

Зборник радова Ђурђеви Ступови и Будимљанска епархија представља резултат двогодишњег рада широког круга истраживача и читавог низа историјских и неисторијских дисциплина. Четрдесет и пет научника из Србије и Црне Горе освијетлили су дио богате прошлости и разнородног наслеђа једног недовољно познатог, а важног сједишта умјетничког стварања и црквеног живота. Ријеч је о манастиру Св. Георгија код Берана у оквиру сагледавања живота манастира и Епархије у периоду од друге половине 12. вијека до данас, на шта је у уводној ријечи, благосиљајући скуп, подсјетио Епископ Јоаникије. Он је рекао да је Зборник настао након научног скupa, који је 2010. одржан у Беранама, организованог поводом јубилеја 800. годишњице Будимљанске епархије.

„Лимска долина, у дијелу старе Будимљанске, садашње Будимљанско-никшићке епархије украсена је многим преднема-

њићким и бројним немањићким светињама од којих је добар дио сачуван до дана данашњег. Значајно место међу њима заузимају Ђурђеви Ступови, задужбина сина првенца великог жупана Тихомира Првослава, синовца Светог Стефана Немање, у којем је Свети Сава поставио и утврдио трон епископа будимљанских давне 1219/20. Колики год је значај ове светиње и осталих које су настале у њеном духовном сазвежђу, њена историја је, најалост, доста затамњена, макар до овог часа. Са обновом овог епископског сједишта у Ђурђевим Ступовима, примивши службу епархијског архијереја и обновљене Епархије будимљанско-никшићке примили смо уједно и дужност да поспијешимо и изучавање Лимске долине, посвећујући највише пажње Ђурђевим Ступовима и Будимљанској епархији“, рекао је Преосвештени Епископ Јоаникије.

Протојереј-ставрофор проф. др Радомир Поповић је рекао да промовисани Зборник спада у најамбициознија остварења на пољу истраживања и презентације регионалне историје и умјетничког наслеђа српског народа.

Извор: Епархија будимљанско-никшићка

Дејвид Бредшоу

Аристотел на Истоку и Западу

– Метафизика и подељеност хришћанства –

Превод: Ирина Радосављевић

Издавач: Епархија горњокарловачка, издавачка установа „Мартирија“, Београд – Карловац 2012.

449 стр. ; 21 см
ISBN: 978-86-87909-12-0

Дејвид Бредшоу, аутор књиге која је пред нама, ванредни је професор на одељењу философије Кентаки универзитета. Објавио је низ радова у престижним међународним часописима.

Књига Дејвида Бредшоуа је високо референтна студија на коју се с правом позивају многи еминентни стручњаци. То није случајно, пошто студија која је пред нама представља драгоцену историјску, појмовну и проблематску реконструкцију развоја кључних Аристотелових идеја од времена антике до Томе Аквинског и Св. Григорија Паламе.

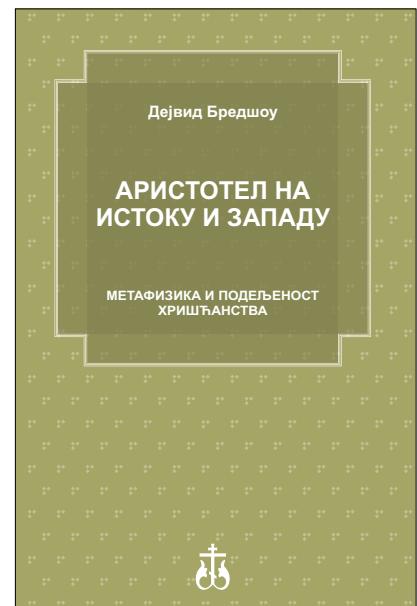
Тешко је преценити значај Аристотелове мисли за развој античке и хришћанске философије. Било да су његови увиди прихватани, модификовани или негирани, неоспоран је његов утицај, како на плану успостављања и развоја философске и теолошке терминологије, тако и на плану широких концепата метафизике и етике.

Пошто да би и сасвим површно праћење развоја Аристотелових идеја у тако дугом периоду захтевало писање читавог низа студија, аутор се определио да црвена нит његовог истраживања буде везана за појам *енергије*. Како сам аутор примећује, ради се о грчком изразу који се преводи на различите начине – као „деловање“, „оствареност“, „делотворност“ или „енергија“, у зависности од аутора и контекста.

Сам аутор истиче да му је намера била да, супротно тенденцијама које одавно преовлађују у западним научним круговима, пажњу посвети и Оцима Истока, чију мисао сматра важном алтернативом западним концепцијама односа Божије природе и Божијег бића и деловања. Аутор преиспитује древну и широко прихваћену тврђњу да је склад између Атине и Јерусалима – односно философије и теологије – немогућ. Овакво схватање се темељи на бродолому који се догодио превасходно у западном средњевековном дискурсу, и представља искључиво западни феномен. Поставља се питање да ли су тајвом развоју допринели аутентични разлози или је реч о некој врсти неспоразума и заблуде која може и треба да буде превладана? Ова питања се преиспитују у контексту раздвајања света на јелински Исток и латински Запад, а Бредшоу одговор тражи у креативном приступу Источних Отаца философији, где исход није био не приближен ономе што се догодило на Западу.

Анализирајући преко појма енергија развој аристотеловске мисли у делима коментатора Нуменија и Александра Афродизијског, преко Филона, неоплатонске рецепције, све до ареопагитског корпуса, Св. Максима Исповедника и на концу Св. Григорија Паламе и Томе Аквинског, аутор пружа целосни и синтетички преглед аристотеловских утицаја у току веома дугог временског периода.

Иако потанко анализира предање Истока, наглашава да „чак и

говор о философским аспектима ове традиције носи ризик опасног извитељења. На истоку никада није постојала подела између философије и теологије или теологије и мистици, као што је то случај на Западу, делимично због тога што таква подела претпоставља концепт природног разума, који је плод западне традиције“.

У закључку студије, Бредшоу наглашава да је боље разумевање источних Отаца на Западу почело тек у скорије време, пионирским радовима Жана Данијелуа, Балтазара, Лоског и Мајендорфа, на које се и он ослања. Кључно питање разилажења Истока и Запада представља концепт „синериџије“ који је за Исток „најузвишенији облик општења са божанским и не представља умни чин, већ учествовање у животу и деловању“. С друге стране, овај појам на Западу имао је

Нова књига у издању ОТАЧНИКА

Александар Шемман
Евхаристијско богословље
Београд 2011, 224 стр.

Зборник садржи једанаест ауторских огледа, као и обимну студију на тему евхаристијске теологије оца Александра.

Књигу по сајамској ценi можете поручити на тел. 0112447860; моб. 0668887654 или e-mail: otacnik@gmail.com

веома мали значај. Већина дела у којима је присутан нису ни преведена на латински, а сам латински језик није имао одговарајући термин којим би овај појам означио. Уместо тога, на Западу су широко прихваћене Августинове тезе о Божијој једноставности, познатљивости по суштини, да је богопознање могуће само кроз створене посреднике или умним сагледавањем. Овакво поимање је на Западу створило утисак одељености Бога и творевине, што је водило рађању идеје о одређеној самодовољности створених бића, што је имало далеко сежеће негативне последице и на философском и на теолошком и на плану црквених пракси, што може бити превазиђено једино креативним сусретом хришћанске мисли Истока и Запада.

На послетку ваља похвалити труд преводиоца Ирине Радосављевић, која је успешно изашла на крај са овим терминолошки и значењски захтевним радом. Такође, треба поменути и да је књига опремљена библиографијом и индексом кључних појмова.

Презвитер mr Александар Ђаковац

Теолошки погледи – версконаучни часопис

XLV, свеска 2 за 2012. годину

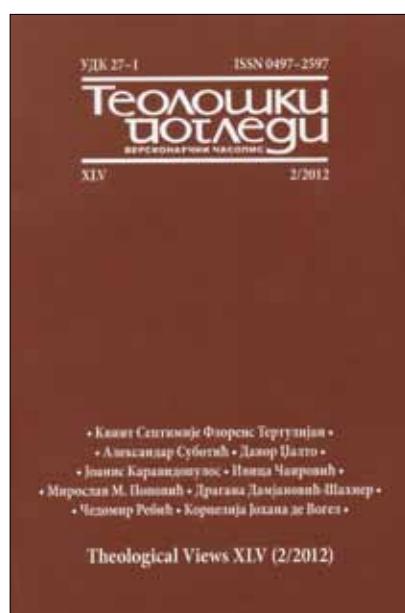
Свети Архијерејски Синод СПЦ,
Београд 2012, 216 стр.

Крајем септембра из штампе су изашли нови *Теолошки погледи*, годиште XLV, свеска 2 за 2012. годину. Нова свеска *Теолошких погледа* читаоцима доноси чланке домаћих аутора, као и преводе значајних текстова.

У новом броју *Теолошких погледа* могуће је, између остalog, прочитати превод почетних поглавља Тертулијановог дела *Против Праксеја* на српски. Као и у претходним бројевима нове серије

је овог часописа, у којима су преводи патристичких текстова објављивани двојезично – и у овом броју је текст (латинског) изворника штампан у левом, а српски превод у десном ступцу. Праксеј, против кога је уперен овај трактат Квинта Септимија Флоренса Тертулијана, био је јеретик монархијанац који није прихватао различавање личности Оца, Сина и Светога Духа. Иако Тертулијан ово дело пише као монтаниста, оно је драгоцено сведочанство развоја преникејског богословља и посебно тријадологије на Западу, посебно ако се у обзир узме чињеница да се Тертулијан у њему модалистичким ставовима супротставља исправним тријадолошким увидима – залажући се за ипостасне разлике унутар божанског бића, тако изграђујући латинску богословску терминологију. Ова Тертулијанова расправа, у преводу Радована Пилиповића, на српском језику се појављује први пут.

За патристичким текстом, у новом броју синодског версконаучног часописа следе расправе и чланци домаћих аутора. Јерођакон Александар Суботић у свом раду „Субјект и остаци Другог“ констатује да модерни субјект и даље у себи носи неизбрисиве трагове конститутивне улоге *Други*, док др Дavor Цалто у тексту „Православна Црква и друштвени развој“ разматра неке од основних претпоставки односа Цркве и друштвеног развоја – схваћеног не само у смислу подизања нивоа образовања људи, развоја демократских институција, права итд. Ђакон Ивица Чаировић у раду под насловом „Активност англосаксонских мисионара међу германским – паганским – племенима у VIII и IX веку“ пише о код наслабије познатом мисионарском покрету из англосаксонске Енглеске, а Мирослав М. Поповић у тексту „Један осврт на последице крсташких ратова“ говори о утицају крсташких ратова на културни и друштвени живот Запада. Драгана Дамјановић Шахнер се у раду под насловом „Почеци пустинјског

манаштва у Египту“ осврће на прве египатске пустинјске монашке заједнице у Нитрији, Белијама и Скиту, а Чедомир Ребић, у раду насловљеном као „Поезија о догађајима Тајне Вечере“, открива како песник, у жељи за схватањем речи Божије, поетски сагледава неке догађаје из домостроја спасења.

У новом броју *Теолошких погледа* налазе се и преводи чланка Јоаниса Каравидопулоса (на тему трансформације политичке терминологије у мисли Ап. Павла) и значајног текста Корнелије Јохане де Богел (на тему односа платонизма и хришћанства).

На крају, ту су и осврти (М. М. Поповића – о два аспекта развоја хришћанства у Римском царству, Биљане Цинцар Костић – поводом шест векова *Закона о рудничима* Св. Деспота Стефана Лазаревића, за којима следи превод расуђивања кардинала Валтера Каспера о миру у свету и екуменском дијалогу), као и прикази нових издања.

На укупно 216 страна, нови *Теолошки погледи* својој публици доносе занимљиве и актуелне расправе и текстове. Нови број овог часописа читаоцима је доступан у књижарама Православног богословског факултета, а могуће га је поручити и преко службе за претплату – на preplata@spc.rs и teoloski.pogledi@spc.rs.

С. Пејчић

РУСИЈА

Литургија на јакутском

Како се наводи на званичном веб-сајту Епархије јакутске и ленске, из штампе је изашао превод Божанствене Литургије Светог Јована Златоустог на јакутски језик.

Ово издање је са благословом Епископа јакутског и ленског Романа објавила епархијска Комисија за превод литургијских текстова на јакутски језик, коју предводи издавач и преводилац Саргилана (Саломе) Леонтијева. Ове преводе за објављивање предлаже Издавачки одбор Руске Православне Цркве.

Хиљаду примерака овог издања, колики је први тираж, биће подељено црквама у Епархији јакутској.

ВЕРА И СЛОВО

Трећи православни фестивал СМИ

РУСИЈА

„Вера и Слово“

Пети међународни фестивал православних медија одржан је од 29. до 30. октобра у Москви. Учесници фестивала су разматрали нове облике сарадње између Руске Православне Цркве и савременог друштва, Цркве и секуларног новинарства. Фестивал је организовао Синодални информативни одсек Московске Патријаршије и на њему је учествовало чак 467 делегата из 154 епархије. Ту су били новинари, издавачи, чланови епархијских прес-служби, стручњаци за медије и социологи.

„Главни циљ фестивала је дијалог и усаглашавање Цркве и нови-

нарства“, наводи се у саопштењу информативног одсека.

Фестивал се одржава сваке друге године. Ове године, први дан фестивала је одржан на територији подмосковског пансиона „Фореста Тропикана“.

За окружним столовима, учесници фестивала су разговарали о многоbroјним темама везаним за однос Цркве и новинарства, као и о блоговима, друштвеним мрежама и интернет форумима, о штампаним медијима, о вери у медијима, о развоју званичних црквених медија, о православним медијима намењеним деци и женама...

На дан затварања фестивала, 31. октобра, у Храму Христа Спаса Његова Светост Патријарх московски и све Русије Кирил састао се са учесницима форума који су му постављали питања.

РУСИЈА

„Наука – Философија – Религија“

Последњег дана октобра, у Дубни, граду који се налази око 125 километара северно од Москве, одржана је 15. по реду конференција „Наука – Философија – Религија“. Дубна је највећи центар за нуклеарну физику у Русији а конференцију су заједнички организовали Философски институт, Институт за нуклеарна истраживања и Фондација Светог Андреја.

Овогодишња тема конференције је била „Еколошки проблеми и криза вредности савременог индустријског друштва“. У складу са овом темом, учесници су, поред анализе општих трендова у савременом друштву, изразили своју забринутост у вези са посебним проблемима очувања човекове околине, од употребе штедљивих сијалица до изградње новог кружног тока у московској регији.

Своје презентације су изнели представници Руске Академије Наука, Московског државног универзитета, Московске богословске академије, Православног универзитета Св. Тихона и других световних и

верских високих школа, као и клирици Руске Православне Цркве.

Архиепископ др Димитриј Лескин је говорио о антрополошкој кризи савременог доба. Човек, пре ма његовим речима, има апсолутну вредност само када се посматра као икона Божија. Секуларни хуманизам људско биће своди на биолошки ниво, и тако негативно утиче на однос људског рода према његовом окружењу. О. Александар Тимофејев је у свом раду описао еколошке катастрофе древних цивилизација – од палеолитских ловаца на мамуте до месопотамских земљорадника.

О. Олег Мумриков је описао хришћански однос између човека и природе: човек треба да влада над природом и стога је за њу одговоран пред Господом, као што је речено у Светом Писму и предању.

Као закључак, сви учесници конференције су изразили своју жељу да се, уз учешће Цркве, оснују центри за обуку професора, како би се новим генерацијама пренеле идеје о еколошкој одговорности.

Извор: <http://www.bogoslov.ru/>

ШВАЈЦАРСКА

Молитва за децу

Како би права деце била промовисана и како би се сузбило насиље над децом, Светски Савез Цркава је позвао све цркве чланице да се 20. новембра придруже међурелигијском позиву на молитву и делање.

Овај позив је део Светског дана молитве и делања за децу, иницијативе коју је 2008. године покренула међународна фондација Аригато. Овај Светски дан повезује вернике и људе добре воље широм света да се на Светски дан деце помоле и учине нешто за добрбит све деце света.

Генерални секретар Савета каже да „без обзира о чему се ради – да ли је у питању рат, несрећа, болест или сиромаштво, деца највише страдају. Она су невина и морамо се помолити Богу за њих“. Он је takoђе додао да „док се молимо треба да учинимо све што је у

нашој моћи како бисмо окончали неправду која деци доноси страдање и бол. Ако деци не обезбедимо сигурно и здраво окружење не можемо да постигнемо мир.“

Тренутна кампања Светског дана „Зауставимо насиље над децом“ је усредсређена на спречавање свих облика насиља над децом укључујући злостављање деце, затим насиље у породици, школама и местима где деца раде. Према подацима Међународне организације рада, специјализоване агенције Уједињених Нација, преко 215 милиона деце у свету мора да ради како би преживело, а многи од њих раде и пуно радно време.

Светски дан молитве и делања за децу је окупљао неколико верских и међународних организација које су се укључиле у програм заштите права деце. До данас је у 82 земље света одржано преко 189 иницијатива за добробит деце света.

Извор: <http://www.oikoumene.org/>

САД Црква као галерија

Током овогодишњег Фестивала хране који је одржан 2. и 3. новембра у Оклахома Ситију, главном граду америчке савезне државе Оклахома, заинтересовани посетиоци су у пратњи водича могли да уживају у лепоти Храма Светог Илије који је под јурисдикцијом Антиохијске Патријаршије.

Прошле године је у истом периоду, за два дана, Храм Светог Илије

посетило на хиљаде људи. Према речима презвитера Џеремија Дејвиса, ове године су посете храму биле организоване на сваких пола сата. Посетиоци су могли да сазнају нешто о архитектури и иконографији овог храма али и православних цркава уопште.

РУСИЈА „Православна Русија“

Након Литургије у Храму Успења Богородице, Његова Светост Патријарх московски и целе Русије Кирил отворио је 4. новембра изложбу и форум „Православна Русија – Дан народног јединства“.

Ова 11. годишња изложба је отворена у изложбеној сали „Мањежа“ на Дан народног јединства према световном календару и за празник Казанске иконе Богородице – према црквеном календару. Посвећена је историји односа између Цркве, власти и народа, али се њом обележава и неколико важних јубилеја.

Према речима Патријарха Кирила, „1150 година руске државности, 400 година победе народне војске Минина и Пожарског и савлађивање доба раздора, 200 година победе у Отаџбинском рату 1812. године, 100 година канонизације равноапостолног Николаја Јапанског – то су само неке међе историје којима је посвећена изложба.“

У просторијама московског Мањежа може се видети 60 различитих пројеката споменика Патријарху Гермогену, који је био на челу руског православља у доба које је било најтеже за Русију – у доба раздора. Ове године се обележава 400 година од његове смрти. Пројекат који буде победио ће бити објављен приликом церемоније затварања изложбе, а сам споме-

ник ће бити откривен под зидинама Кремља 25. маја 2013. године. „Подвиг Патријарха Гермогена је тешко преценити“ – уверен је Првојерарх РПЦ.

У време одржавања изложбе ће бити одржан и филмски фестивал „Блистави анђео“, различити стваралачки конкурси, фестивал дечијег стваралаштва и стваралаштва младих, као и позоришна представа „Историја Русије дечијим очима“ коју ће извести деца.

АУСТРИЈА Златна Византија и Исток

До 4. новембра је у Бечу, у ренесансном дворцу Шалабург била отворена изложба „Златна Византија и Исток“. Изложба је отворена 31. марта и за седам месеци, колико је била отворена за посетиоце, забележена је рекордна посета. Више од 140.000 људи је посетило ову изложбу која је била усредсређена на веома важну улогу Византијског царства у обликовању будућности Европе и Цариграда.

Изложба је обухватала период од оснивања Константинопоља 330. године до 1453. године, када су град освојили Турци.

У Шалабургу је било изложено више од 400 експоната из 60 музеја из целе Европе, укључујући и атински музеј Бенаки.

Јавности су била приказана вредна уметничка дела, иконе, црквени сасуди, скулптуре и слике али и важни историјски документи. Многи од њих нису до сада видели светлост дана. Тродимензионална реконструкција разних дела из Византије посетиоцима је дала јаснију слику овог историјски значајног периода и илустровала како се тада живело у Византији.

КРОЗ ХРИШЋАНСКИ СВЕТ

Маријана Петровић

ЦЕНТРАЛНА АМЕРИКА

Белизе

Раније познат под именом Британски Хондурас, Белизе се налази на самом северу Централне Америке. У њему живи мање од пола милиона становника а главни град је Белмопан. У Белизу се око 1500. године пре Христа развила цивилизација Маја, а почетком 16. века насељавају га први Европљани.

Када је Његово Преосвештенство Митрополит Атинагора 1997. године стигао у Централну Америку, двојица клирика из Сједињених Америчких Држава који су живели у Белизу и који су тврдили да су православне вероисповести посетили су Митрополита и затражили канонски пријем. Митрополит их је примио, а затим је једног верника из њихове пастве, Емануела Бардалеза, родом из Белизеа, послао у Грчку – да тамо заврши православне богословске студије.

Данас презвитер Емануел Бардалез са својом многочланом породицом живи у Белизу. Он је окупио прву православну заједницу у својој земљи. Литургију служи у малој капели у својој кући док верници сакупљају новац како би купили земљу и изградили цркву и парохијски дом. Отац Емануел је започео и мисију међу белизанским Мајанцима који живе у густим шумама ове мале државе. Свој живот је посветио ширењу православне вере међу својим сународницима.

<http://www.orthodoxiamexico.org/>

ТУРСКА

Рушење цркве

Одлука да буде срушена православна црква стара 232 године, која се налази у области Бодрум у западној турској провинцији Мугла, изненадила је локално становништво које је очекивало да ће храм бити обновљен, преносе турске дневне новине *Radikal*.

Мештани су поднели захтев да Црква Св. Николе у Бодруму буде обновљена, међутим локалне власти су донеле одлуку да она буде

срушена јер су званичници са Универзитета Памукале, који су били задужени за тај пројекат, изнели податке који указују на то да се црква налази у исувише лошем стању да би била обновљена.

Ову одлуку је потписао заменик градоначелника али градоначелник је недуго затим саопштио да ће ипак та одлука бити преиспитана.

Од 1965. године, Црква Светог Николе у Бодруму је коришћена као магацин, биоскоп и позориште.

<http://www.hurriyetdailynews.com/>

ХОНГКОНГ

300 година православне мисије

Ове године ће у Хонгконгу, административном региону Народне Републике Кине, бити обележено 300 година од оснивања руске православне мисије у Кини.

Фотографија са прославе 250. годишњице доласка Православља у Кину (1935. године)

О. Максим Леонтијев је био први православни свештеник који је са Албазинцима (Кинезима руског порекла) стигао у Пекинг. Албазинцима је било признато право на духовно руковођење, и због тога је у Пекинг послат православни свештеник о. Максим Леонтијев. Имigrantima је додељен стари будистички храм у североисточном

делу главног града, и паства га је претворила у православну капелу посвећену Св. Николају Чудотворцу, у част чудотворне иконе коју је о. Максим донео са собом. О. Максим се упокојио 1712. године а православна паства је остала без свештеника. Они су поднели молбу тадашњој канцеларији за мањине на двору династије Ђинг и цар Кангси је на захтев цара Петра Великог исте године донео декрет којим се дозвољава отварање прве званичне мисије у Пекингу, чији је циљ био да служи духовним потребама православних верника.

У децембру 2012. године ће у Хонгконгу поводом овог јубилеја бити одржан низ манифестација. У организацији прославе овог јубилеја учествоваће Институт за сино-хришћанске студије, Универзитет у Хонгконгу и православно Братство Светих Апостола Петра и Павла.

Извор: <http://orthodox.cn/>

РУСИЈА

Црква на крајњем истоку

У селу Никољскоје на Беринговом острву, у којем живи око 800 људи, отворен је најисточнији острвски храмовни комплекс у Русији.

На овом острву, највећем међу Командорским острвима, прва црква је била изграђена још почетком 19. века. Након Большевичке револуције 1917. године, та црква је претворена у локални клуб а затим и у мотел. Уништена је у пожару 1983. године.

Изградња новог храма на Беринговом острву почела је пре две године, са благословом Патријарха Кирила. Храм у Никољском у којем живе Алеути један је од три која се граде ове године на Камчатки. Још два храма се подижу у престоници Камчатског краја Коријак Палани и у селу Озерново.

Црква Светог Николе у Никољском је била завршена већ у прољеће ове године, а на Васкрс је служена прва служба. Током лета је уређена порта око храма и дом за

свештеника. У оквиру храмовног комплекса биће смештена недељна школа за децу, парохијска библиотека и хотел за путнике.

Алеути – прослава у селу Никольско

Молебан је служио Епископ петропавловски и камчатски Артемије.

Извор: <http://ria.ru/>

НЕМАЧКА

Сабор епископâ

У Хановеру је у парохијском дому при Грчкој православној општини Света Три Јерарха 1. новембра одржан састанак Сабора православних епископа Немачке. Састанак је настављен следећег дана у Хилдесхајму.

Епископи су искористили овај сусрет како би размотрели различите активности православних епархија у тој земљи. Између остalog, размотрили су и превод литургијских текстова на немачки језик, организацију факултативних часова православне веронауке као и организацију манифестација по водом обележавања 1700 година од Миланског едикта. На састанку су учествовали епископи Константинопољске, Антиохијске, Руске и Српске Православне Цркве.

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Сабор епископâ

Како се наводи на веб-сајту Руске Православне Епархије сурошке, у Лондону је 6. новембра одржано шесто по реду заседање епископâ Православних Цркава у Великој Британији и Ирској. Епископе је у Храму Успења Пресвете Богородице и Светих Царских Мученика дочекао Архиепископ берлински, немачки и великобритански Марко. На заседању су се могли чути извештаји образовних, пастирских и богословских одбора. Разматрана су и питања преласка клирика

из једне јурисдикције у другу, те питања мешовитих бракова између православних и инославних хришћана. Након радног дела, архијереји су се помолили пред копијом чудотворне Честоховске иконе Мајке Божије која се тог дана налазила у храму. Икона ће проћи Русијом и Западном Европом у организацији православних и римокатоличких удружења за борбу против абортуса.

Извор: <http://www.souroz.org/>

ЈУЖНА АМЕРИКА

Сабор епископâ

У Каракасу, главном граду Венецуеле, завршен је трећи сабор православних епископа Латинске Америке. Сабор се бавио разним питањима али највише да се тачно утврде канонске јурисдикције и канонске Цркве које егзистирају на простору Латинске Америке, као и да православне мисије морају бити добро организоване и координисане и да се мора уложити напор за још већу сарадњу међу православнима, како би мисија Цркве дала боље резултате. У раду Сабора су учествовали представници Константинопољске, Руске, Српске, Румунске и Польске Православне Цркве.

Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије, епископ-администратор Епархије буеносајреске и централно-јужноамеричке Српске Патријаршије, због обавеза није учествовао у раду Сабора, већ га је замењивао превзиртер Александар Ђурђевић, парох у Каракасу и Венецуели. Идуће године сабор ће бити одржан у Бразилу.

ИТАЛИЈА

Причешће преко сонде

Међу питањима на која преко новинске агенције Зенит одговара о. Едвард Макнамара, професор

Литургије на Универзитету Регина Апостолорум, нашло се и питање о причешћивању болесника који не могу уносити храну природним путем.

Преносимо питање и одговор о. Макнамаре у целости:

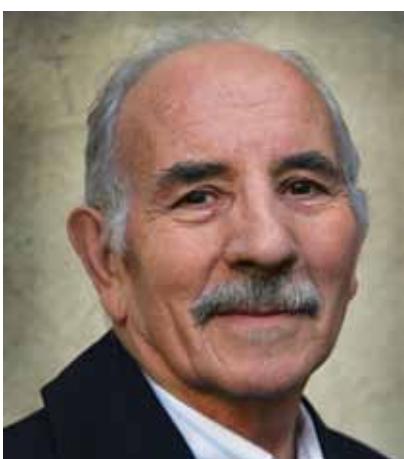
„Питање: У програму који је за циљ имао припрему родитеља чија деца треба да приме прво причешће, један отац је поставио питање у вези са својим дететом које је рођено са тешком и неизлечивом болешћу. Она не може нормално да једе ни да пије већ храну и пиће прима у stomak директно преко сонде. Поред тога и тешко прича, или може да иде у школу, паметна је и води нормалан живот. Како она може да се причести? Да ли је могуће да она прими Свету Тајну будући да не може нормално да једе и да пије?“

Одговор: Највероватније да, али уз посебну дозволу. Током касних педесетих и раних шездесетих година 20. века Света Канцеларија (данашња Конгрегација за доктрину вере) доделила је неколико дозвола за примање причешћа путем сонде (Зборник канонској права 5, стр. 434; 6, стр. 562–565). Сличан захтев за причешћивање путем на зоентералне сонде је био одбијен.

Ове дозволе су биле додељене пре објављивања садашњег Зборника канонској права који даје већа права бискупима. Стога неки каноничари тврде да је сада у надлежности локалног бискупа да додељује овакве дозволе на основу установљене праксе Свете Столице. У исто време, било би добро да бискуп представи сваки посебан случај Комисији за богослужење и свете тајне. На тај начин би званичници могли боље да одреде практичне аспекте давања причешћа под оваквим посебним условима, како би се осигурало одговарајуће поштовање ове свете тајне.

Причешће примљено на овај начин задржава сву благодат и заједницу са живим Господом као и уобичајено причешће.“

Извор: <http://www.zenit.org/>

Педесетогодишњица послуживања храмова

За богослужења у храмовима и њихову пуноћу и благољепије, поред свештенослужитеља велико су заслужни послужитељи – црквењаци који први отварају храм, припремају све за богослужења, помажу и брину о њему. Један од таквих црквењака заљубљеника у свој позив који педантно, одано и предано већ педесет година служи у олтарима сарајевских и београдских храмова је Недељко – Неђо Медић бивши сарајевски, а сада пензионисани али још увијек активни, црквењак у Храму Св. Александра Невског у Београду. Љубав према храму довела га је давне 1962. из шиповског краја у Сарајево где је, заједно са супругом, сада покојном Стаком, послуживао Стару цркву. Првих година рада у Старој цркви радни дан је почињао два сата пре почетка службе како би ручно прислужио 120 кандила. Две године касније прелази у велелепну Саборну цркву над којом даноноћно бдије, чува је и уређује је пуних 30 година. Молио се да ту остане све до kraja живота. Онда је Сарајевом овладао пакао рата. Страх за храмове, да се не оштете и не буду девастирани, за Неђу је био јачи и од страха за сопствени живот. Пуне двије године сапати ратне страхоте са сарајевским Србима. Бог му даде снаге да и под толиком силином пуцњаве, притварања, престрашивања и прогона остане жив и дође у Бео-

град. И опет на служби при олтару Цркве Божије. Долгоденствуј Божиј слуго!

о. Д. У.

У БЕОГРАДУ

Шездесет година од поласка у Богословију

Почетком септембра 2012. тачно на 60. годишњицу од првог сусрета у манастиру Раковица, где је тада била Богословија „Свети Сава“, састало се једанаест школских другова. Од шездесет првака, кроз одлазак неких у Призренску богословију, напуштања због одласка у војску, на матуру 1957. изашло је 22 ученика. За њих двадесет, као и за све професоре и помоћно особље, помолили смо се Богу на парастосу после Свете Литургије. Извршили смо и помен српским патријарсима, сахрањеним у порти манастира, блажено-почившим Димитрију и Павлу. Прозивку, у учionици у којој смо се скupили 1952. извршио је класни колега Владика Лаврентије. Ручали смо у трпезарији, у којој смо, за пет година, појели много богословског пасуља. Раставили смо се са жељом, да се састајемо сваке године и са молитвом, да нас Господ у тим жељама подржи.

Прота Душан Колунџић

БЕОГРАД: ЦиРел „Верска толеранција у Холандији“

Почетком октобра 2012. године, у просторијама Центра за истраживања религије (ЦиРел) одржано је предавање холанд-

ског проф. Руарда Ганзевурта „Спорна слобода вероисповести: Верска толеранција у Холандији“. Ганзевурт је предавач практичне теологије на Универзитету Врије у Амстердаму и члан је холандског Сената. У свом излагању он је обрадио историјски развој религијског живота у Холандији од реформације до модерних времена и питања које отвара положај религије у овом плуралистичком друштву. Истакао је да, иако је религија као део традиције присутна у животу Холандије, не одражава стварну религиозност становништва. Осврнуо се и на проблем социјализације муслиманског становништва и на утицај тог питања на друштвени и политички живот.

Након овог предавања уследио је разговор студената о појединачним темама о верском, академском и друштвеном животу у Холандији, док је проф. Ганзевурт добио појашњења о питањима везаним за верску и друштвену проблематику у Србији.

Данко Стражинић

У КОЛАРЦУ

„Православље и демократија“

У Задужбини Илије М. Коларца, средином октобра ове године је, у организацији Института за студије културе и хришћанства, одржано предавање *Православље и демократија*. Говорио је др Аристотел Папаниколау са Фордам универзитета у Њу Јорку. У свом предавању он се осврнуо на православну традицију политичке теологије, где се углавном критиковала идеја о демократији као прихватљивој форми. Он је

Помозимо Тијани

Огњановић Тијана, рођена 5. маја 2005. године у Београду, од своје друге године живота се лечи на Институту за мајку и дете у Београду као тежак срчани болесник са дијагнозом *cardiomyopathy restrictiva*. Стапе мале Тијане се није поправљало. Напротив. Једина реална опција која је саопштена родитељима јесте трансплантација срца, те им је у том смислу саветовано да покушају да предузму одговарајуће кораке. Таква врста операције не ради се ради у нашој земљи, а Републички завод за здравствено осигурање не покрива трошкове операције ни постоперативног лечења. Операцију је могуће обавити у Бечу, а трошкови саме операције се

краћу око 120.000 евра. Трошкови постоперативног лечења могу достићи цијфру која је потребна за саму операцију, имајући у виду да је један болнички дан на клиници у Бечу око 700 евра, а боравак на интензивној нези око 2300 евра. Тијана би могла да се нађе на листи тек од 1.1.2013. године, до када би требало прикупити потребан новац.

Свако ко жели и у могућности је може уплатити новчана средства на рачунима отвореним код Комерцијалне банке а.д. Београд, Светог Саве 14, на име Тијана Огњановић, Розе Луксембург 35, 11000 Београд, Србија:

Динарски рачун: 205-9011004816395-73

Девизни рачун: SWIFT: KOBRSBG, IBAN: RS35205903101860366239

За сва додатна питања можете контактирати родитеље Јелену (мобилни телефон: 064/ 881 64 24) и Небојшу Огњановића (мобилни телефон: 064/ 892 72 74).

на основу теологије Сергеја Булгакова извео другачији поглед на православну политичку теологију и заложио за афирмишење основних принципа који постоје у либералној демократији, као нечemu што одговара онome што је православна теологији личности. Снимак предавања могуће је погледати на адреси: <http://www.youtube.com/user/IFSOCC>.

Данко Страхињић

У ЦРКВИ СВ. МАРКА

Призренски богослови

У организацији Цркве Св. Марка у Београду и старешине протојереја-ставрофора Трајана Којића, а са благословом Патријарха српског Г. Иринеја, крајем октобра ове године из Призренске богословије дошли су млади богослови са својим професорима и Владиком рашко-призренским Г. Теодосијем. У крипти Цркве Св. Марка, због радости сусрета и добродошлице гостима из Призрена, одржана је мала свечана академија *Призренска богословија* о чијој појави на којој су поред богослова узели учешће Владика Теодосије, о. Трајан Којић, професор Призренске богословије Дејан Ристић, песници и драмски уметници града Београда. Велику радост и благослов овом скупу дао је умировљени

Владика захумско-херцеговачки Г. Атанасије својим присуством, беседом, а нарочито косовском песмом са свима присутним на самом крају програма.

У ЕПАРХИЈИ СРЕМСКОЈ

Двадесет година парохије Кукујевачке

Српска православна парохија и ЦО Кукујевци, Епархија сремска, прославила је, средином октобра ове године, двадесетогодишњицу свога оснивања.

Ова црквена јединица настала је заменом имовине расељених Срба из Хрватске и нешто из БиХ у тада ратом захваћеној СФРЈ, са Хрватима из Кукујеваца.

Прослава ове годишњице започела је Светом Литургијом у храму у Кукујевцима а служили су: изасланик Епископа сремског Г. Василија, ректор Богословије Св. Арсенија Сремца, протојереј-ставрофор Јован Петковић, протојереј-ставрофор Хаџи Ђорђе

Ђе Воларевић, протосинђел Арсеније Матић, протојереј Споменко Грујић, протојереј Жељко Кретић, јереј Александар Чавка, ђакони Дарко Кончаревић и Борис Фајфрић. За певницом су певали дипломирани теолози Слободан Чавка, Станко Лакетић и студент богословског факултета Александар Билић. Уз много бројни народ Светој Литургији су присуствовали представници општинске власти Шида, директор локалне школе са учитељима и наставницима, спонзори и наравно многобројна деца.

Свечана литија је стигла до крста у центру села – први симбол православља у овом селу, где је служен помен пострадалима у последњем рату.

Потом се присутнима обратио представник Општине Шид г. Жељко Фајфрић и прочитao одлуку СО Шид којом се Црквоје општини Кукујевци ставља на располагање земљиште за изградњу новога храма, што је изазвало одушевљење присутних.

Протојереј-ставрофор Душан Чавка

У ЕПАРХИЈИ БАНАТСКОЈ

Освећење храма

У недељу 28. октобра 2012. г. на празник Св. Свештеномученика Лукијана, Епископ банатски Г. Никанор уз саслуживање

ИЗ ЖИВОТА ЦРКВЕ

Олга Стојановић

свештенства зрењанинског освећења је чином великог освећења, Храм Трећег Обретења Главе Св. Јована Крститеља у Лукићеву и темеље будућег парохијског дома, при чему је у темељ уграђена и повеља као сведочанство о грађењу овог парохијског дома. Овом свечаном чину присуствовао је велики број житеља Лукићева који су овај свети чин дочекали са великим духовном радошћу. Током чина великог освећења обављена је трократна литија око храма, након чега је Владика Никанор положио делић часних моштију у часни престо.

Катихејша Владимир Д. Марковић

У НОВОМ САДУ
Обележен Дан ослобођења

У оквиру тродневног програма поводом обележавања 94. годишњице ослобођења Новог Сада у Првом светском рату у Новом Саду је уприличено низ свечаности.

У Читаоници Градске библиотеке у Новом Саду, на Митровдан 8. новембра 2012. године, одржана је научна конференција Новембарски дани у Новом Саду 1918. године, коју је у сарадњи са Градом организовало „Мало историјско друштво – Нови Сад.“ У име Епископа бачког Г. др Иринеја скупу се обратио презвитељ Жељко Латиновић, уредник Информативне службе Епархије бачке. Представници града на че-

у ОХРИДУ

Једанаест месеци притвора

У понедељак, 12. новембра 2012. године, навршило се једанаест месеци притвора Архиепископа Јована. Иако је он већ осуђен на затворску казну, под изговором да се против њега води нови судски процес, власти противправно и упорно држе Архиепископа Јована у притвору!

И против већ осуђеног бившег министра МУП-а Р. Македоније, Љуба Бошковског, као и против других затвореника, такође се воде нови судски процеси, но, за разлику од Архиепископа Јована, они се не налазе у притвору, већ су у затвору Идризово! Сами над једним човеком, а тај човек је Архиепископ охридски Јован, спроводе се другачије одредбе, као да оне имају за циљ његово тихо убиство! Циљ притвора је обезбеђење присуства суђењу и спречавање утицаја на остале оптуженике у истом процесу. Присуство Архиепископа Јована свакако би било обезбеђено и уколико би се он налазио у затвору Идризово, а са тог места такође не би могао утицати ни на кога. Међутим и поред тога што је Архиепископ Јован дијабетичар и има друге озбиљне здравствене проблеме, он тенденциозно остаје у сувором притворском режиму: двадесет и три часа затворен у ћелији, без икаквог медицинског надзора, са рестрикцијом хране која му се шаље ради болести, без свежег ваздуха, а већ шест месеци није имао нити једну једину посету, јер су посете забрањене чак и онима који су једини имали право да га посете, његовој мајци и сестри! Овом приликом, још једном апелујемо на свеукупну демократску јавност, да се покаже људскост и да се учине сви напори за заустављање прогона на верској основи, који се спроводи над Архиепископом Јованом и Православном Охридском Архиепископијом, прогона, на чијим основама није могуће градити будућност Р. Македоније као напредне демократије!

Извор: Православна
Охридска Архијерискотија

лу са замеником градоначелника Новог Сада Борком Илићем присуствовали су и Светој Литургији поводом Митровдана, а затим и помену погинулим српским и савезничким војницима током Првог светског рата, који су служени у Саборној цркви. Помен ослободиоцима Новог Сада и свим пострадалима у ослободилачким ратовима служио је протојереј-старофор Миливој Мијатов, архијерејски намесник новосадски први, заједно са свештенослужитељима Светоуспенске цркве. У оквиру програма обележавања 9. новембра, Дане ослобођења Новог Сада, одржан је на Тргу сло-

боде свечани дочек Почасне чете Гарде која је пред великом бројем Новосађана извела егзерциј. Свечаности на Тргу и у Градској кући присуствовали су Епископ новосадски и бачки Г. Иринеј, први потпредседник Владе Републике Србије и министар одбране г. Александар Вучић, Бригадни генерал г. Ђокица Петровић, командант 1. бригаде Копнене Војске Србије и други званичници нашег града и државе. Владика бачки др Иринеј је поздравивши присутне и честитавши овај празник подсетио на неопходност сећања на све пострадале, а посебно на невине жртве. „Сваки на-

род се поноси оваквим датумима – рекао је Владика – и са чашћу и молитвеним пијететом сећа се свих оних који су своје животе уградили у слободу својих потомака, а код нас је овај дан, на нашу жалост и срамоту био заборављен, а посредно или непосредно и забрањиван.“

Извор: Епархија бачка

У ПЕЋКОЈ ПАТРИЈАРШИЈИ Ктиторска слава

Са благословом Патријарха српског Г. Иринеја свечано је прослављена ктиторска слава, празник Светог Арсенија Сремца, другог архиепископа српског, у Пећкој Патријаршији. Пра-

зновање је отпочело свечаним бденијем које је служио Његово Преосвештенство Епископ нишки Г. Јован. На дан празника, у суботу 10. новембра 2012. г. Свету Архијерејску Литургију у Цркви Светих Апостола служили су Преосвећена Господа епископи: будимљанско-никшићки Јоаникије, рашко-призренски Теодосије, нишки Јован и липљански Јован, уз саслуживање једанаест свештеника и свештеномонаха из више епархија наше помјесне Цркве, као и великог броја вјерног народа из Србије, Републике Српске и Црне Горе.

После причешћа, коме је приступио велики број вјерника,

освештани су славски колач и жито, а вјерном народу се ријечима поуке обратио Преосвештени Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије, који је честитао славу домаћину, Епископу липљанском Јовану, викару Патријарха српског, игуманији Февронији и сестрама, као и цijелом српском народу. Он је прењио поздраве Патријарха српског Г. Иринеја, и захвалио се свим добротворима и приложницима ове свете обитељи, као и онима који у ову светињу долазе, на њу пазе и не заборављају је.

Сутрадан по празнику, у недељу 11. новембра, Свету Архијерејску Литургију у Храму Пресвете Богородице у Пећкој Патријаршији служили су Преосвећени епископи нишки Г. Јован и липљански Г. Јован, претходно освештавши малим освећењем храм у коме су фреске ове године обновљене донацијом Руске Федерације УНЕСКО-у.

Александар Вујовић

Нови модели црквених одјеџи на нашем сајту!

УСКОРО У ПОНУДИ ВЕЗЕНЕ ОДЕЖДЕ

Одличан квалитет, изузетна понуда!

Позовите 064/800-1322, информишите се одмах.

ЦРКВЕНА УМЕТНИЧКА
КРОЈАЧКА РАДИОНИЦА АМФИА

Ибарска 40, 37000 Крушевац
Лела Белушић, власник
037/491-138, 064/167-9082
Бранислав Јоцић, ПР
064/800-1322
е-пошта: informacije@amfia.rs
вебсајт: www.amfia.rs

ДОБРОЧИНСТВО

Београд, Добрињска 2
тел/факс: 011/2687-416, 2686-445
dobroinstvo@gmail.com
www.dobroinstvo.spc.rs

БОЖИЋ У СВЕТОЈ ЗЕМЉИ

02 - 10. јануар
02 - 14. јануар
Витлејем, Јерусалим...

АГЕНЦИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ

ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА ЗВОНА
електромоторни и
електромагнетни погон
програмирано и
даљинско усавучивање

ЦРКВЕНИ САТОВИ
"GPS" - сателитска синхронизација
063/ 315 841

MJ ОИУ 30 76 245; 30 76 246
Земун, И. Цанкара 9/29 www.mj.rs

1. ЕЛ. ЗВОЊЕЊЕ – ИСТОЧНИ начин (у Руса, Грка и Светогорца до данас, а код Срба до пада Деспотовине, и наново од 2008. године) – са програмирањем и откуцавањем часова и четвртина, а по избору, и даљинским управљањем.

ПРЕДНОСТИ у односу на **ЗАПАДНИ** начин:

- 1.1. Звоњење не потреса звоник;
- 1.2. Знатно више звона може да стане у исти простор;
- 1.3. Укључењем, односно искључењем, звоњење истог трена почне, односно престане.
- 1.4. Качење звона је простије, и због тога је знатно јефтиније;
- 1.5. Потрошња ел. енергије је низка;
- 1.6. Ако престане ел. напајање, и дете може са лакоћом ручно звонити.
- 1.7. Са више звона у хармонији, могу се ручно, али и програмирани изводити мелодије – без додатних чекића и ел. магнета.

2. ОБНОВА старих, механичких, од историјског значаја ЧАСОВНИКА

3. ЧАСОВНИЦИ нови и тачни и још сами прелазе на „зима-лето“ време.

ЈЕМСТВО: 3 ГОДИНЕ

szeljko7@verat.net (szeljko7@gmail.com)

ЖЕЛ-МИР

026/312 752; 065 (064)/920 5 851;
064/20 80 145

САЈТ: zelmir.atspace.com

НАРУЦБЕНИЦА

шифра претплатника
(попуњава служба претплате)

**Претплаћујем се на
следеће часописе**

(Означите жељени часопис и начин претплате)

Име и презиме наручиоца:	ПТТ број и град:		
Адреса:	Држава, епархија:		
Часопис	Годишња претплата		начин слања (важи за иностранство)
	Србија	иностранство	
Православље	1700 динара	45€ или 70\$ или 70 CAD или 75 AUD или 35£	Обичном поштом
		60€ или 90\$ или 90 CAD или 100 AUD или 45£	Авионом
Светосавско звонце	690 динара	25€	Обичном поштом
		30€ за Европу или 40€ ван Европе	Авионом
Гласник СПЦ	1200 динара	32€ за Европу или 35\$ ван Европе	Обичном поштом
		60€ за Европу или 65\$ ван Европе	Авионом
Православни мисионар	500 динара	20€	Обичном поштом
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом
Теолошки погледи	900 динара	20€	Обичном поштом
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом

овде испиши